

Es Busqueret

Divulgació naturalística de les Illes Balears

Número 44
Agost 2017

Viatge
**Far
West**

Actualitat

**S.O.S.
nacra**

Estudi ornitològic

Illa de l'Aire

Llums d'alzinar

Aquesta última tardor em vaig proposar fer algunes fotografies de bolets, i ho vaig fer en un lloc que per a mi és màgic per a la fotografia de flora i bolets, els alzinars. Pocs llocs hi ha on m'agradin tant les llums com en els alzinars, les llums que reboten a les fulles, les que es filtren entre els arbres i l'ambient humit que hi sol haver en època de bolets, això és una mica el que vaig voler plasmar en aquesta fotografia.

Actualment, a les fotografies d'aquest tipus, m'interessa més captar la llum i l'ambient que el detall, la qualitat de la foto queda en un segon pla. Tampoc m'importa que es tracti d'una espècie més o menys valorada ja que no pretenc, de cap manera, fer fotografia documental, cosa que si he fet anteriorment però que ara no em crida en absolut l'atenció. La fotografia documental la deixo ara mateix per la denúncia, que malauradament en aquesta illa nostra es poden fer milers de fotos diàriament, i encara que sembli que no serveix de res penso que a la llarga servirà de molt.

Aquesta fotografia està realitzada en un entorn privilegiat, Ses Fonts Ufanes.

Javier Llabrés Capó

Palma 1953, als vint anys em vaig comprar la primera rèflex, la més barata que hi havia a l'època: PRAKTICA LTL, i des de llavors sempre he fet fotografia, però és des del digital quan ja em dedico totalment a la fotografia de natura, i és que on millor em trobo amb càmera o sense ella és a la natura. Ara mateix m'interessa més la fotografia que suggereix que la que defineix, però sense oblidar mai que un dels objectius del fotògraf de natura ha de ser fer una tasca de conscienciació a través de les nostres imatges.

Sumari

2	A través de l'objectiu Llums d'alzinar per Javier Llabrés Capó coordina Margalida Roig	28	Un racó per descobrir Les cases de Binifaldó per Cristina Fiol
4	Editorial	32	Ciència ciutadana Cens de cabots a Artà 2017 per Cati Artigues
5	Publicacions	34	Identificació Vltors per Manuel Suàrez dibuixos de Miquel Morlà
6	Actualitat S.O.S. nacra per Per Elvira Álvarez, Maite Vázquez i Salud Deudero	36	Es Busqueret se'n va de viatge Far West per Josep Manchado
14	Aquí què hi veus? Virot petit per Pere Garcias	48	Més que ocells Caragols del gènere Xerocrassa per Xavier Canyelles
16	Estudi ornitològic Illa de l'Aire per Félix de Pablo	50	Quadern de camp per Steve Nicoll
21	Sabies què... per Maite Serra-Franco		
25	Notícies del món per Maite Serra-Franco		

Es Busqueret

Divulgació naturalística de les Illes Balears

Número 44 - Publicació gratuïta.
www.esbusqueret.com - ornitologia@gobmallorca.com

GOB - Grup Balear d'Ornitologia
i Defensa de la Naturalesa
Manuel Sanchis Guarner, 10 - 07004 Palma
www.gobmallorca.com - info@gobmallorca.com

Editor
Manuel Suàrez

Comitè editorial
Cati Artigues, Cristina Fiol, Maite Serra, Steve Nicoll, Félix de Pablo,
Josepa Rubio.

Revisió lingüística
Sebastià Avellà

Disseny i maquetació
Toni Muñoz

Col·laboren en aquest número:
Elvira Álvarez, Xavier Canyelles, Aina Comas, Salud Deudero, Luis Alberto Domínguez, Pere J. Garcias,
Clive Griffin, Javier Llabrés, Josep Manchado, Martín Mecnarowski, Miquel Morlà, Maties Rebassa,
Margalida Roig, Bàrbara Salvà, Evelyn Tewes, Maite Vázquez, Mirella Zeeders, AFONIB, SOM.

DL: PM-1937-2004 ISSN: 1889-4275
Prohibida la reproducció no autoritzada, total o parcial, amb finalitat comercial.

Fotografia de portada:
Nacra, *Pinna nobilis*
Autora: Maite Vázquez

La protecció i conservació del patrimoni natural segueix essent "l'assignatura pèluda" del Govern. Mirem allà on mirem, tot ho confirma. L'anàlisi dels recursos econòmics i humans destinats esvaeix qualsevol dubte.

Quins són els requeriments actuals de vigilància al medi natural de les Balears? Fa 15 anys el nombre d'agents de medi ambient ja estava molt per davall de les necessitats. Avui la població a les Balears ha augmentat un 30%, la superfície protegida s'ha incrementat notablement, i seguim amb la mateixa dotació. A algú li preocupa quines conseqüències genera aquesta situació? Idò políticament no es nota gens.

Enguany hem tornat a batre rècords pel que fa al negoci turístic, una activitat econòmica omnipresent sobre el territori. Ni un pam quadrat de les Illes resta al marge dels impactes que genera. Ho hem vist de forma molt evident amb un tema d'actualitat aquest estiu: el fondeig sobre posidònia. Allò que fins ara no semblava un problema, quan s'hi ha treballat ha resultat ser-ho. En 15 dies de feina, el servei contractat pel Govern ha detectat i reubicat més de 500 embarcacions fondejades sobre posidònia. Per cert, un servei que només pot informar, ja que els seus agents no té la condició d'agent de l'autoritat. Aquest

és un aspecte fonamental, ja que cal que el personal de vigilància tingui capacitat plena per poder actuar davant un cas d'infracció. En aquest sentit veim amb preocupació l'actual política del Govern, fent recaure funcions de vigilància en personal contractat a través de l'IBANAT o fins i tot personal contractat a empresa privada, que no tenen la consideració d'agents de l'autoritat.

La pressió humana al medi natural de les Balears té unes dimensions extraordinàries. Quants milers de visitants i locals transiten per la Serra de Tramuntana els mesos de primavera i tardor? La vigilància en cap de setmana recau en només dos agents per cobrir les 63.000 hectàrees del paratge natural.

Si ens comparem amb la resta de l'Estat, els agents de medi ambient a les Balears han de vigilar un 58% més de superfície als espais protegits de la xarxa Natura 2000, i només Extremadura té un nivell de vigilància inferior al nostre als seus espais naturals.

Agafem la referència de les Illes Canàries, una comunitat autònoma pluriinsular, amb una biodiversitat extraordinària, un elevat percentatge de territori protegit i una important càrrega antròpica. El cas és el més semblant al nostre. Idò a cada agent de medi am-

bient de les Balears li correspon vigilar gairebé el doble de superfície que al seu col·lega canari, i un 50% més de població.

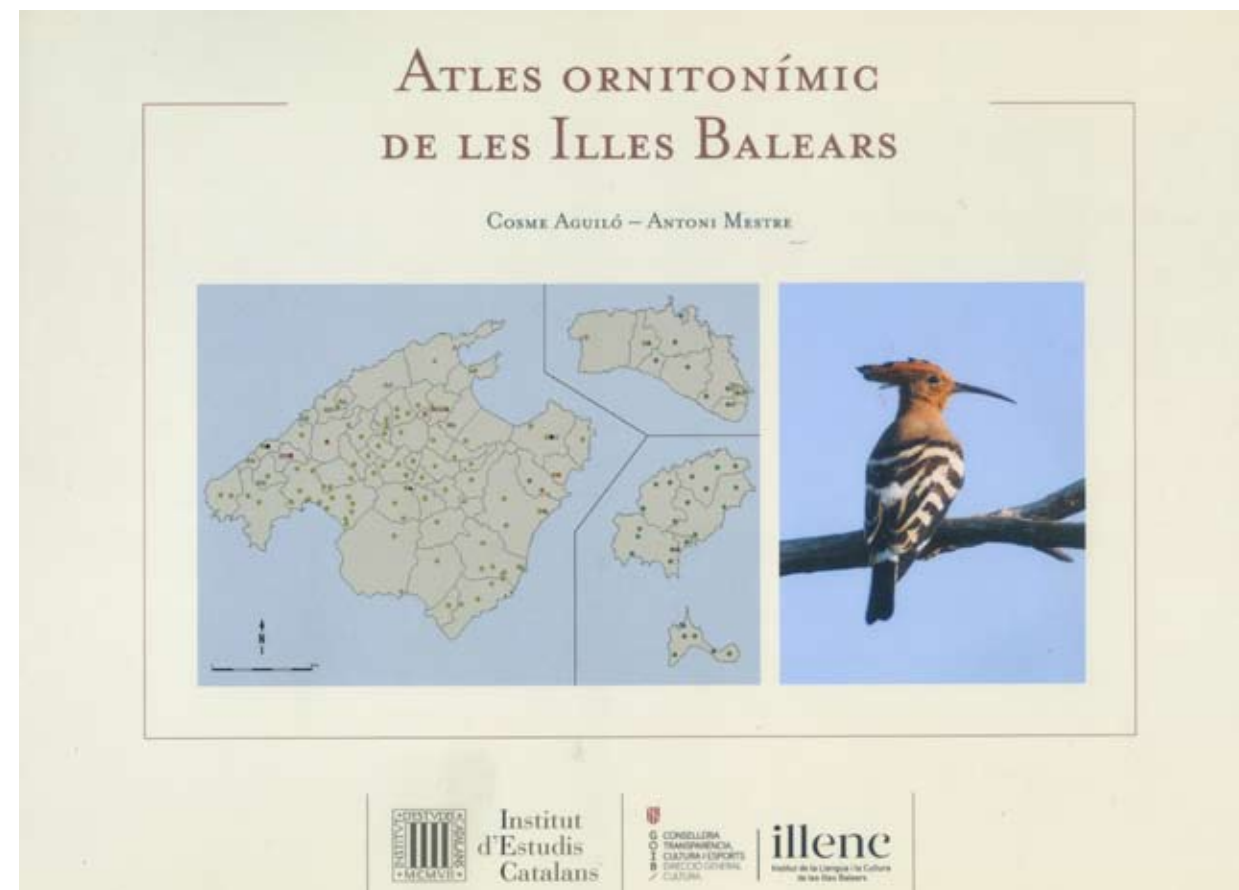
L'època en que aquests professionals eren "forestals" ja és història. El seu marc competencial és tan ample com diversa és la normativa que regula els usos i aprofitaments al medi natural i rural.

Sense dubte el fet de comptar a les Balears amb una superfície protegida considerablement gran és molt positiu (de fet, el contrari seria una greu irresponsabilitat), però cal dotar-la dels recursos necessaris per garantir el compliment de la normativa de protecció i per assolir els objectius de conservació de cada un dels espais naturals.

Ignorar l'actual dèficit de vigilància del medi natural és una greu irresponsabilitat per part del Govern. No considerar prioritària l'assumpció del cost necessari per al manteniment i millora dels espais protegits genera a la llarga uns costos ambientals i socials molt majors. Però clar, aquest tipus de raonaments només es consideraran si aconseguim que el medi ambient deixi de ser "una mara". I en això els ciutadans conscienciats hi podem jugar un paper important. •

Agent de Medi Ambient actuant en un cas d'enverinament d'una milana.

L'Institut d'Estudis Catalans ha editat recentment l'ATLES ORNITONÍMIC DE LES ILLES BALEARS, una publicació llargament esperada. Els seus autors, el Dr. en filologia catalana Cosme Aguiló, i l'ornitòleg expert Antoni Mestre han dedicat 28 anys a recollir els noms populars d'unes 150 espècies d'aus balears, mitjançant entrevistes a 651 informants illencs. La publicació és un autèntic treball d'investigació gràficament representat a través de més de 170 mapes que contenen la distribució dels noms amb què s'anomenen unes 148 espècies diferents, algunes de les quals, com el Lanius senator, amb més de 64 noms populars designats.

De tan magna obra s'han editat sols 800 exemplars, tot i que encara pot trobar-se a algunes llibreries de Palma.

D'altra banda un any més, amb la puntualitat a la que ens té acostumats, acaba de sortir

l'Anuari Ornitològic de les Illes Balears. El volum 31, corresponent a 2016, inclou entre altres un article principal de Maties Rebassa titulat "Evolució interanual d'una població de busqueret coal·lari, Sylvia balearica, a una garriga costanera del nord de Mallorca afectada per un incendi, i tres notes breus: "Primera cita de reproducció d'ibis negre (Plegadis falcinellus) a Balears" de Jordi Muntaner, "Situació de la població de gavina de bec vermell a les Pitiüses" d'Esteban Cardona i "Resultat del recompte d'aus aquàtiques i limícoles a les Balears, gener 2017" de Josep Manchado i altres.

A més dels apartats habituals, entre els que com sempre destaca el dels registres ornitològics, aquest volum inclou com a novetat un apartat sobre observacions de cetacis, obra de na Maria José Vera.

S.O.S. nacra

La nacra, *Pinna nobilis*, Linnaeus 1758, és una espècie molt emblemàtica i coneguda a les nostres illes. És un bivalve filtrador de gran mida endèmic del Mediterrani, és a dir, que només viu en aquestes aigües. És una espècie molt longeva que pot viure fins als 50 anys i pot assolir més d'un metre de llargària. És el mol·lusc més gran del Mediterrani i el segon més gran del món. La nacra viu mig soterrada al fons de sorra, en general associada a les praderies de *Posidonia oceanica*, que és el seu hàbitat principal, i la podem trobar des d'aigües molt someres, fins els 60 m de fondària. Les seves poblacions varen patir un important declivi durant el pas-

Per Elvira Álvarez, Maite Vázquez Luis i Salud Deudero
del Instituto Español de Oceanografía, Centre Oceanogràfic de Balears

sat segle XX a causa de l'impacte humà. La pesca comercial, la pesca recreativa, l'extracció per motius ornamentals, el fondeig d'embarcacions i la captura accidental amb arts de pesca (xarxes i arrossegament), varen minvar molt les seves poblacions. Per tots aquests motius aquesta espècie va ser protegida a nivell internacional per la Directiva Hàbitats (EU Habitats Directive 1992), es va incloure als convenis de Berna, Barcelona, i a Espanya està inclosa al *Catálogo Nacional de Especies Amenazadas* amb la categoria de *vulnerable*. Des de llavors, les seves poblacions s'havien recuperat a moltes zones, en especial als espais marins protegits, i a les nostres illes teniem un bon exemple ja que l'espècie està present a tot l'Arxipèlag, especialment al Parc Nacional de Cabrera, on la densitat de nacres era de les més altes de la Mediterrània. I ens referim al fet en passat, amb molta tristor, perquè malauradament ara ja no hi són. Des de la passada tardor les poblacions de nacra estan sofrint una mortalitat massiva sense precedents que està fent desaparèixer les seves poblacions a tot el territori nacional.

Mortalitat massiva de nacra

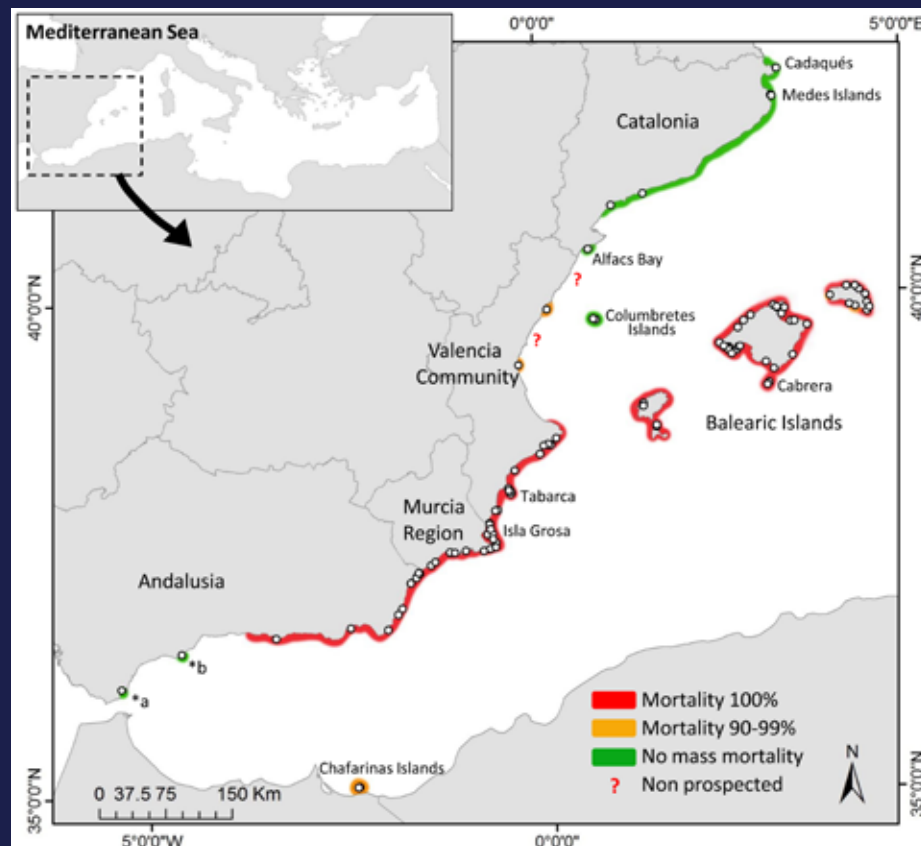
Des dels primers avisos de mortalitat, a finals de setembre i principis d'octubre de 2016, els grups investigadors que feim feina amb aquesta espècie, ens posàrem tots en contacte per a fer una avaluació i determinar la importància i l'abast d'aquest episodi de mortalitat. Al poc temps tots els grups ens adonàrem de la importància del fenomen i començàrem a recopilar el major nombre possible de dades de camp. Davant la gravetat de la situació es recolliren mostres d'exemplars malalts per intentar determinar l'agent infecciós. Una nacra sana tanca les seves valves de seguida que nota un moviment proper, és el seu sistema de

RECORDA!! La nacra és una espècie protegida tant viva com morta, no la pots agafar encara que estigui morta ni dur-te la conxa. És un delictes penal que està castigat amb penes de presó que poden anar dels sis mesos als dos anys, o amb multa de 8 a 24 mesos, segons l'article 334 del Codi Penal.

defensa. Una nacra malalta, per contra, triga molt en tancar les valves, i en general necessita de contacte per tancar-les del tot. Amb les mostres recollides a Balears i d'altres exemplars d'Andalusia i Alacant, s'ha determinat que la causa de la mortalitat de les poblacions de nacra és un protozou paràsit del grup dels *Haplosporidium*. L'agent infecciós parasita la glàndula digestiva i provoca una elevada resposta inflamatòria a la infecció. Aquestes lesions provoquen a l'animal una disfunció orgànica greu, ja que l'absorció d'aliments té lloc a la glàndula digestiva. Com no es pot alimentar correctament l'animal s'aprima i debilita fins que mor. Aquest protozou es caracteritza per la formació d'espores resistents a l'interior de la nacra i que expulsen a la columna d'aigua. Aquestes espores són una de les causes de l'elevada letalitat del protozou, ja que són una estructura resistent que fa servir per dispersar-se per la columna d'aigua i que facilita el contagi.

A dia d'avui aquest episodi ha afectat principalment les poblacions de nacra de les costes d'Andalusia, Múrcia, Comunitat Valenciana i Balears, amb taxes de mortalitat que superen el 80% a la majoria de casos, essent del 100% a moltes de les localitats mostrejades. Per ara només les poblacions de Catalunya són les úniques d'Espanya que resten sanes, sense evidències de trobar-se afectades. Però cal assenyalar que el paràsit encara es troba en fase d'expansió per la resta del Mediterrani.

La comunitat científica es troba impactada per la rapidesa i l'abast geogràfic d'aquesta mortalitat. Els grups d'investigació estan col·laborant juntament amb el Ministerio de Agricultura y Pesca, Alimentación y Medio Ambiente (MAPAMA) i les Administracions autonòmiques per dur a terme les mesures de gestió més adients. A Balears els grups d'investigació que fan feina amb aquesta espècie pertanyen als instituts d'investigació del Centre Oceanogràfic de Balears - Instituto Español de Oceanografía (COB-IEO), de l'IMEDEA-CSIC i de LIMIA, i col·laboren amb la Conselleria

Mapa de l'extensió de la mortalitat massiva de *Pinna nobilis* al litoral espanyol. Els punts blancs indiquen les localitats mostrejades des de setembre de 2016 fins juny de 2017. L'ombrejat vermell indica una mortalitat del 100% dels individus censats; l'ombrejat taronja una mortalitat entre el 90-99%; i l'ombrejat verd les zones sense indicis d'episodi de mortalitat. L'interrogant indica les zones on no es tenen dades i l'asterisc indica poblacions aïllades per trobar-se en el límit de distribució de l'espècie (Font: Vazquez-Luis et. al. 2017)

de Medi Ambient del Govern Balear per avaluar l'abast de la mortalitat i assessorar en les mesures de gestió. A més el COB -IEO és l'organisme coordinador dels grups de treballs que s'han creat a nivell nacional per estudiar aquest fenomen i per intentar donar resposta al problema. Una de les mesures que el comitè científic, creat per aquest episodi de mortalitat, va proposar va ser el canvi d'estatus legislatiu de l'espècie, que fins ara era *vulnerable*. El MAPAMA va recollir i coordinar la proposta i en

l'actualitat es troba en vies de tramitació la declaració de la nacra en *Perill d'Extinció* i en *Situació Crítica*. Altres mesures que s'estan duent a terme van dirigides a contactar amb els grups d'investigació de la resta de països mediterranis, perquè la detecció primerenca és molt important per determinar, entre d'altres, la velocitat de propagació del paràsit, i adoptar mesures preventives.

Crònica de la mortalitat a Balears

Les primeres notícies de mortalitat massiva de nacra a Balears varen ser de Formentera, el 28 de setembre, i als pocs dies va ser confirmada a altres punts de l'illa i a Eivissa. Sembla que la infecció es va detectar a les Pitiüses al mateix temps que a altres localitats de les costes espanyoles d'Andalusia, Múrcia i Alacant, al llarg del mes d'octubre. A Mallorca i Menorca la infecció va arribar un poc més tard, no és fins finals d'octubre quan es troben els primers casos. A partir del mes de novembre es reben multitud d'avisos de nacres mortes per part de bussejadors, pescadors submarins i en general aficionats a la mar que comencen a descobrir que hi ha un nombre inusual de nacres mortes. S'han recollit dades de més de 30 localitats de tot Balears, algunes de les quals s'han visitat més d'una vegada. Les taxes de mortalitat de les localitats han anat pujant amb el temps, fins arribar al 100% pràcticament en totes les localitats mostrejades. De fet, actualment (agost 2017) només tenim coneixement de 12 nacres vives a tot l'arxipèlag, de les quals 2 estan malaltes.

Què puc fer per ajudar?

Malgrat que les taxes de mortalitat són molt elevades, encara queden uns pocs exemplars vius. El més important ara és intentar trobar el major nombre possible de nacres vives per fer-les un seguiment, ja que aquests exemplars, si sobreviuen, seran resistents al protozou, i per tant seran l'esperança de recuperar la nacra a les Illes. Per això necessitem molta col·laboració, molts observadors, que les cerquin i que ens diguin on són. Per canalitzar tota aquesta informació hem creat el projecte NACRA, coordinat pels grups d'investigació de l'IMEDEA-CSIC i COB-IEO. Aquest projecte que s'ha posat recentment en marxa es troba a una plataforma de ciència ciutadana: **Observadors del Mar** (<http://www.observadoresdelmar.es>). En aquesta pàgina et pots convertir en Observador del Mar, i si trobes una nacra viva (millor si li pots fer una foto), pots pujar la teva observació, amb la localització. L'equip científic validarà la teva observació per confirmar l'espècie i hauràs col·laborat en la investigació per a la recuperació d'una espècie que es troba en greu perill en aquest moment. •

Referències bibliogràfiques

Álvarez, E., Vázquez-Luis, M. & Deudero, S. 2017. Protocolo metodológico para la evaluación del estado de conservación de *Pinna nobilis* y el monitoreo de sus poblaciones en relación al evento de mortalidad masiva 2016-2017. Instituto Español de Oceanografía – Centro Oceanográfico de Baleares. 23 pp.

Darriba, S. (2017). First haplosporidan parasite reported infecting a member of the Superfamily Pinnoidea (*Pinna nobilis*) during a mortality event in Alicante (Spain, Western Mediterranean). *Journal of Invertebrate Pathology*, 148, 14-19.

Vázquez-Luis, M., Álvarez, E., Barrajón, A., García March, J. R., Grau, A., Hendriks, I. E., ... & Ruiz Fernandez, J. M. (2017). SOS *Pinna nobilis*: a mass mortality event in western Mediterranean Sea. *Frontiers in Marine Science*, 4, 220.

Pinna nobilis

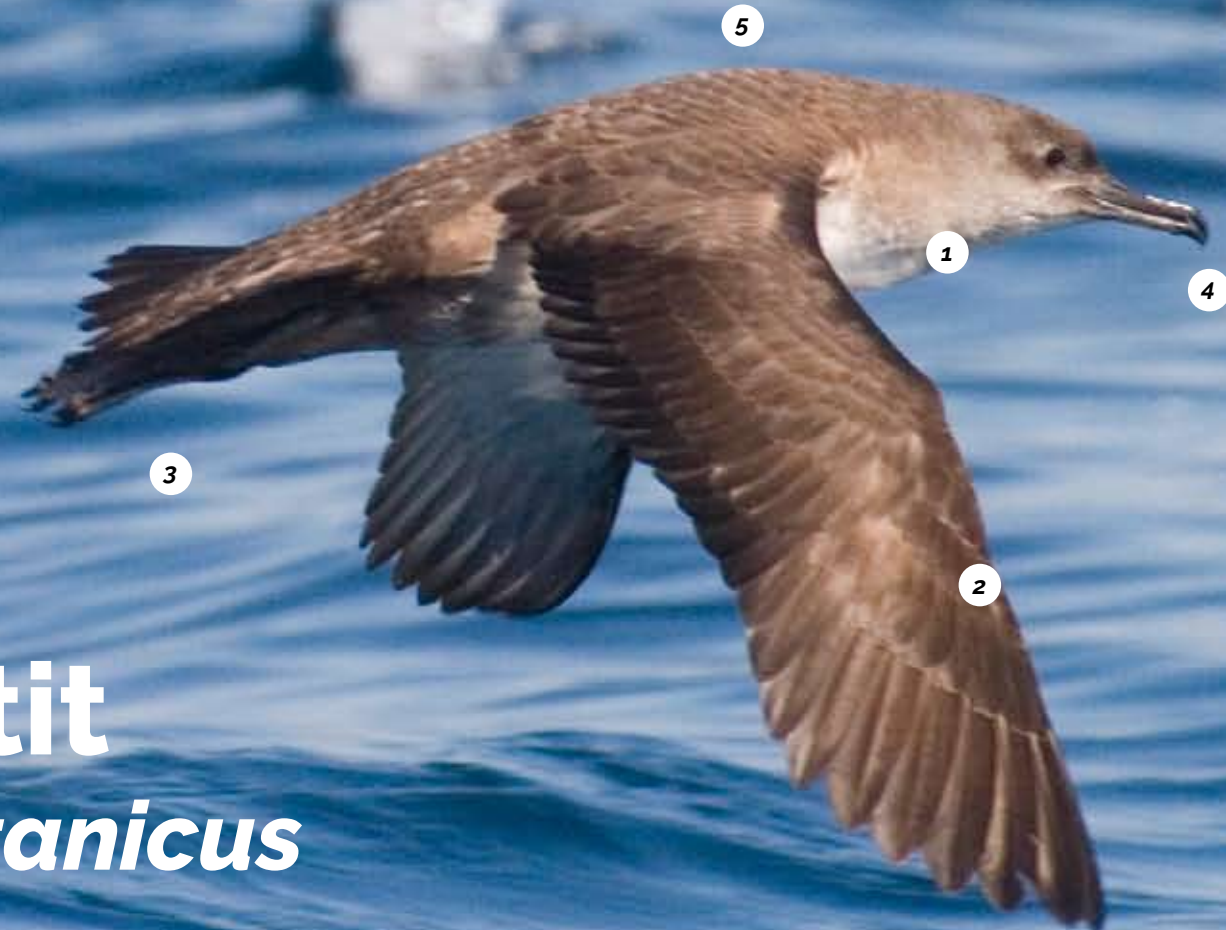
Pinna rudis

Pot ser que te trobis una nacra de roca (*Pinna rudis*), una espècie molt semblant a la nacra però que no es troba afectada per la mortalitat. Aquestes fotos t'ajudaran a diferenciar-les.

Per Pere J. Garcias

Virots petits *Puffinus mauretanicus*

1 Les parts inferiors dels virots petits són més clares que les superiors, però mai són blanques sinó fosques, en grau variable segons els exemplars.

2 Les ales són llargues i primes per poder planejar per damunt l'aigua. També les fan servir per bussejar i capturar peixos i altres animals marins dels quals s'alimenten.

3 Quan vola, les potes li sobresurten més enllà de la coa de forma evident.

4 El bec del virot petit és prim i llarg i acaba amb una punta corbada que fa servir per capturar les seves llefiscoses preses. Al bec té una glàndula especial per la qual excreten l'excés de sal, ja que aquestes aus beuen aigua de la mar.

5 Tot i que de mida petita (més o manco com un colom), l'aspecte general quan vola és el d'una au rodona i robusta.

6 En finalitzar la cria, gran part de la població de virot petit travessa l'estret de Gibraltar i se dirigeix cap el Golf de Biscaia, on estaran fins la tardor, moment en que comencen a tornar cap a les Balears.

Per concloure aquesta secció que s'engegà amb el número 18 d'aquesta, ja consolidada, publicació crec que és quasi obligatori parlar d'una au que ha passat per diverses vicissituds taxonòmiques fins arribar a l'espècie que tractarem: el virot petit.

Primer de tot crec que no ens quedarà més remei que tractar un poc la taxonomia d'aquest grup d'aus tan complexa i lluny d'estar definitivament tancat. Als anys 70 a les Balears es pensava que criava l'espècie anomenada *Puffinus puffinus*, d'àmplia distribució atlàntica i mediterrània. L'origen de l'espècie es situava a les Illes Britàniques on se l'anomenava *Manx's*

shearwater, és a dir, baldritxa de l'illa de Man. Per bé que ja en aquells anys es sabia que les aus balears eren molt més fosques a les parts inferiors que les aus britàniques, se les considerava una subespècie d'aquella i se la batejà com a *Puffinus puffinus yelkouan* que abraçaria totes les aus mediterrànies de ventre, en general, més fosc que les nominals. Als 80 es considerà que les diferències de color i mides eren prou marcades per separar les dues espècies i així la *P. p. yelkouan* esdevingué una espècie completa dita *Puffinus yelkouan*. En anys posteriors es comprovà que les aus del llevant tenien el ventre més clar que les balears a més de diverses diferències biomètriques en la proporció del bec

en relació al cap i la llargada de les potes i de les ales. Tot això dugué a considerar els nostres virots com a una subespècie de la *yelkouan* i així nasqué la *Puffinus yelkouan mauretanicus*. A l'any 2000 es resolgué que calia situar-la en un nou graó i eixí com espècie completa de distribució restringida a les Balears (o això es pensava) amb el nom actual, l'única espècie endèmica de les Balears aleshores.

Després d'aquesta llarga però necessària introducció podem començar a analitzar els noms que, com quasi sempre, no deixaran de sorprendre'ns. *Puffinus*, és la llatinització del verb anglès *to puff*, inflar. L'origen és incert però aquest mot s'aplica

a un munt d'animals com l'escurçó bufador (*puff adder*), els peixos globus (*puffer*) i el cadafet (*puffin*). És clar que l'aplicació depèn de l'animal; l'escurçó bufa, el peix s'infla i el cadafet és rodanxó i sembla "inflat". Curiosament en anglès no empren aquest nom per les baldritxes i virots sinó *Shearwater*, literalment, talladors d'aigua, fent referència que, sovint, amb la punta de l'ala freguen la superfície deixant una estela com si l'haguessin tallat. Ja que som aquí podem repassar altres idiomes. En francès no es compliquen i ja fan amb *Puffin*, això sí, pronunciat totalment diferent de l'anglès. En italià li diuen *Berta*, en portuguès *Pardela* igual que en castellà i es refereix al color de les parts superiors

brunes. En danès *Skråpe*, en suec *Lira*, en islandès *Skorfa*, d'etimologia incerta. En alemany canvien un poc i els diuen genèricament cabussadors de tempesta, *Sturmtaucher* i en neerlandès *Pijlstormvogel*, aucell-fletxa de les tempestes. En basc és *Gabai* i en tots ells el llinatge és de les Balears o mediterrània.

Tornant als noms científics *yelkouan* ve directament del turc *yelkovan*, penell, probablement fent referència a la facilitat de l'au per volar contra el vent fent giravolts. En el cas de *mauretanicus* fa referència al Marroc però amb el nom llatí de Mauritània en referència a les terres africanes del nord. Curiosament els antics ja

distingien entre Mauritània d'on venen els mauros o moros i de Barbaria d'on són els berbers, ètnia ària d'origen europeu diferent dels àrabs que són semites i d'origen arabo-africà.

Curiosament el virot petit no cria al Marroc sent un de tants dels contrasentits de la taxonomia. Tanmateix estudis més recents han esbrinat que els virots petits que crien a Menorca no són *mauretanicus* purs i semblen més propers als *yelkouan*. Com veieu aquesta qüestió és lluny de ser tancada i caldran més estudis per aclarir les afiliacions de les aus balears si és que es podrà fer mai. •

Illa de l'Aire

Per **Félix de Pablo**

Illot situat davant del litoral sud-est de l'illa de Menorca al municipi de Sant Lluís i davant de la platja de Punta Prima. Es troba separada de terra per un canal d'1,5 km. La seva superfície és de 30,92 ha, amb un perímetre de 3.479 m i una alçada màxima de 20 m.

A l'illa, de propietat privada, hi ha un far construït l'any 1860 i que es va automatitzar el 1976. També hi ha un petit moll, un antic magatzem, un petit habitatge, un estable i un camí asfaltat que va des del far fins al moll. Aquestes instal·lacions actualment no s'utilitzen per a cap finalitat específica, llevat del far i el magatzem, per la qual cosa el seu estat de conservació és molt deficient.

L'accés a l'illa es fa des d'un petit moll situat a la costa oest, que actualment es troba una mica deteriorat. Des del moll parteix un camí que travessa transversalment tota l'illa i que antigament es feia servir com a via de transport fins al far.

El recobriment vegetal està constituït principalment per dos hàbitats prioritaris: penya-segats amb vegetació de les costes mediterrànies, amb *Limonium* spp. endèmics i matolls halòfils mediterranis i termoatlàntics (*Sarcocornetea fruticosi*). Entre les espècies, solen predominar el fonoll marí (*Crithmum maritimum*), acompanyat de diverses espècies del gènere *Limonium*. El segon hàbitat es desenvolupa més cap a l'interior de l'illot, on creix la comunitat de salat (*Suaeda vera*) i un pradell de plantes anuals xerofítiques.

Des del punt de vista faunistic, l'illot es caracteritza per acollir impor-

tants poblacions reproductores d'aus marines, per ser un enclavament estratègic per a les aus migratòries, per constituir l'hàbitat d'una subespècie de sargantana balear (*Podarcis lilfordii lilfordii*) i per disposar d'un important nombre d'espècies d'invertebrats terrestres endèmics.

L'illa forma part de la Xarxa Natura 2000 amb la consideració de LIC i ZEPA (ES0000236), i també està compresa dins la declaració de l'illa de Menorca com a reserva de biosfera de la UNESCO sota la zonificació "zona d'amortiment", igual que la resta dels illots que envolten l'illa de Menorca. A més, tota ella es troba envoltada pel LIC Àrea Marina Punta Prima-Illa de l'Aire (ES5310073).

La facilitat per desembarcar a l'illa, per la presència d'un embarcador i d'una petita badia que aporta protec-

ció, així com l'existència d'un camí, incrementa l'afluència de persones a l'illa, sobretot en període estival. Aquesta època coincideix amb la temporada de cria d'algunes espècies d'aus marines reproductores. Tot i que la majoria de persones no solen abandonar aquest camí quan visiten l'illot, la seva presència pot afectar les aus i, en algunes àrees, té un efecte important sobre la sargantana balear.

La migració i el projecte Piccole Isole

Les aus que passen l'hivern a la zona subsahariana han de vèncer dues grans barreres geogràfiques durant el seus viatges d'anada i tornada a les àrees de cria europees: el desert del Sàhara

ra i la mar Mediterrània. Aquest trajecte que tots els ocells migradors

transaharians realitzen dos cops a l'any durant tota la seva vida, és el que s'anomena **migració transahariana**. També hi ha un altre gran grup d'ocells migradors anomenats presaharians; aquests són els que passen l'hivern al nord del desert del Sàhara i que també han de fer els viatges d'anada i tornada dos cops a l'any per a poder sobreviure durant tot l'any. Aquests dos grans grups d'ocells són els que conformen, gairebé, tota la població migradora d'ocells europeus. Aquest trajecte migratori el duen a terme, com dèiem, dos cops a l'any: un després de l'època de reproducció, anomenat migració postnupcial o de tardor, i l'altre abans de la cria, conegut com prenupcial o de primavera.

La situació especial de l'illa de l'Aire fa que constitueixi un punt clau en la migració d'aus tant en el pas prenupcial com en el postnupcial. Per això, a l'illa se situa una estació de seguiment d'aus migratòries ininterrompudament des de l'any 1993, formant part d'un projecte internacional denominat projecte Piccole Isole.

El projecte Piccole Isole (P.I.) té com a objectiu principal l'estudi de la migració primaveral o prenupcial de tots aquests ocells al seu pas per la Mediterrània, i més concretament, determinar quin paper juguen les petites illes que hi ha en aquesta mar, com a àrees de descans, d'alimentació, de refugi, etc. S'ha de tenir en compte que el Mediterrani és un dels grans obstacles que troben abans d'arribar a les zones de cria i, per tant, qualsevol illa o illot que es creui en el camí d'aquests ocells pot resultar importantíssim per a la vida de milers d'aus migratòries, i més després d'haver creuat un altre gran desert com és el del Sàhara.

L'estació de l'illa de l'Aire va prendre part en aquest projecte per primer cop a l'any 1993, organitzada i coordinada des del GOB, Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (fins a l'any 1999), i des de llavors hi ha participat anualment, organitzat per l'empresa de Serveis Medioambientals Subbuteo SL i aquests últims anys per la Societat Ornitològica de Menorca, SOM, convertint-se en una de les estacions més actives, no només en dies d'activitat, sinó també en nombre d'anellaments. Des de l'any 2000 fins al 2004 ha comptat amb el suport econòmic i la subvenció de la Direcció general de Biodiversitat

Bosqueta, *Hippolais polyglotta*

de la Conselleria de Medi ambient del Govern Balear, a més d'una beca per analitzar els resultats de les campanyes d'anellament concedida per l'Observatori Socioambiental de Menorca, entitat depenent del IME (Institut Menorquí d'Estudis). Aquests últims anys ha estat el Consell Insular de Menorca, a través del Departament d'Economia i Medi Ambient, el que s'ha fet càrrec del finançament d'aquest projecte, a través del servei d'ajudes mediambientals d'aquests organisme i/o amb contractes a entitats especialitzades (Subbuteo SL) en els anys 2006, 2007 i 2008 i Observatori Socioambiental de Menorca (OBSAM) en 2009, 2010 i 2011. L'any 2012 la SOM va realitzar un esforç important, i amb la col·laboració d'un gran nombre de voluntaris va poder dur a terme la campanya, sense cap ti-

pus d'ajuda oficial. L'any 2013 l'empresa S'ALGAR HOTELS ha col·laborat amb la campanya i en els anys 2014, 2015 i 2016 la Societat Ornitològica de Menorca ha realitzat la campanya amb fons propis.

A més, des de l'any 2014 s'ha iniciat un nou projecte de seguiment de la migració postnupcial que s'està portant a terme amb fons propis de la SOM.

Els resultats

Des de l'any 1993 fins a l'actual 2015, ja s'han realitzat 76.394 primeres captures (anellaments i recuperacions) d'ocells de 115 espècies diferents, essent algunes d'elles les primeres cites per a Menorca; algunes, primeres cites per a les illes Balears, a més de nombroses rareses a l'Estat espanyol, segons la

Sargantana, *Podarcis lilfordii lilfordii*

Per **Maite Serra-Franco**

Quant poden viure les nostres aus?

És habitual que els amants de les aus ens preguntem, i no menys que ens preguntin, quant de temps pot viure un aucell? Per la literatura i especialment per la tinença d'animals domèstics, és sabut que aquestes poden tenir una vida més o menys llarga, com és el cas de lloros i afins, i bastant més curta a aus més petites, tipus canaris o caderneres. No obstant això, la majoria de les vegades, aquestes dades fan referència a aus mantingudes en captivitat, la vida de les quals depèn, per bé o per mal, del seu propietari, i per tant, segurament, la seva esperança de vida serà major que la que tendria al seu medi natural.

L'anellament científic, entre moltes altres coses, serveix per conèixer la longevitat de les aus al seu entorn natural ja que, mitjançant les recaptures, podem conèixer almenys quan han viscut des que varen ser anellades fins que van ser controlades per darrera vegada. Al web d'EURING Coordinated bird-ringing in Europe (<http://www.euring.org/data-and-codes/longevity-list>) podem consultar les dades dels controls més llargs en el temps de moltes espècies europees. Òbviament les dades no reflecteixen la mitjana d'edat, però serveixen per tenir una idea de fins quan, com a mínim, poden arribar a viure.

Donant una ullada a les dades d'Euring un s'adona que molts d'aquests animals arriben a ser bastant més longeus del que un podria imaginar, especialment quan més grossos són. Destaquen les aus aquàtiques, sobretot les marines. A més a més, amb certa freqüència, les espècies datades dins la família respectiva presenten un rang de longevitat semblant.

Si començam el llistat pels representants de la família dels **setmesons, soterins i cabussoners (Podicipedidae)**, trobam que aquests aconseguixen rondar la quinzena d'edat, assenyalant un soteri gros (*Podiceps cristatus*) que va complir 17 anys.

Entre els **virots, fulmars i petrells**

Rupit, *Erithacus rubecula*.

(**Procellariidae**) tenim que el virot gros (*Calonectris diomedea*) supera la vintena d'edat. La baldriga pufi (*Puffinus puffinus*) lidera l'equip dels senyors del web amb més de 50 anyets!, i el nostre virot petit (*Puffinus mauretanicus*) va fitxar amb 12 primaveres. A Balears es té constància que els virots són aus longeves, amb diverses recaptures d'exemplars amb més de 10 anys, amb el rècord de longevitat per un virot gros de 26 anys (Rodríguez & McMin 2000) i de 30 anys per a un virot petit, segons SEO/BirdLife.

Segons els registres anotats per a les **nonetes (Hydrobatidae)**, els **corbs marins (Phalacrocoracidae)**, així com **per als mascarells (Sulidae)** aconseguixen aquests situar-se, i fins i tot superar, la trentena d'anys, com és el cas de la Noneta (*Hydrobates pelagicus*) amb més de 33 anyets, el Corb marí (*Phalacrocorax aristotelis*) amb 30 anys i un mascarell (*Morus bassanus*) que va

arribar als 37 anys de vida.

Respecte als **agrons (Ardeidae)** a la plana web hi ha un ampli espectre de longevitats que van des dels 5 anys del toret (*Ardeola ralloides*) passant pels 17 de l'orval (*Nycticorax nycticorax*), fins als 37 anys de l'agró blau (*Ardea cinerea*). Registres més aviat enganyosos, ja que molts corresponen a aus mortes per trets, per la qual cosa podem pensar que haguessin viscut més temps.

Dins la família de les **cigonyes (Ciconiidae)** apareix una cigonya (*Ciconia ciconia*) apropant-se a la quarantena.

Als **flamencs (Phoenicopteridae)** trobam que un d'ells (*Phoenicopterus ruber*) va viure com a mínim 27 anyets.

D'altra banda els **anàtids (Anatidae)** rondan els vint i poc d'edat, encara que, igual que ocorre amb els agrons, probablement haurien viscut més, ja

Busqueret emmascarat, *Sylvia hortensis*

l'lista del Comité Ibérico de Rarezas de la Sociedad Española de Ornitología (SEO). Actualment col·laboren en el projecte internacional més de 500 persones entre anelladors i ajudants, repartits en una vintena d'estacions en 8 països diferents. Quant als col·laboradors i anelladors que han anat passant per l'illa de l'Aire en el total d'aquests 22 anys de campanyes d'anellament, superen ja els 300.

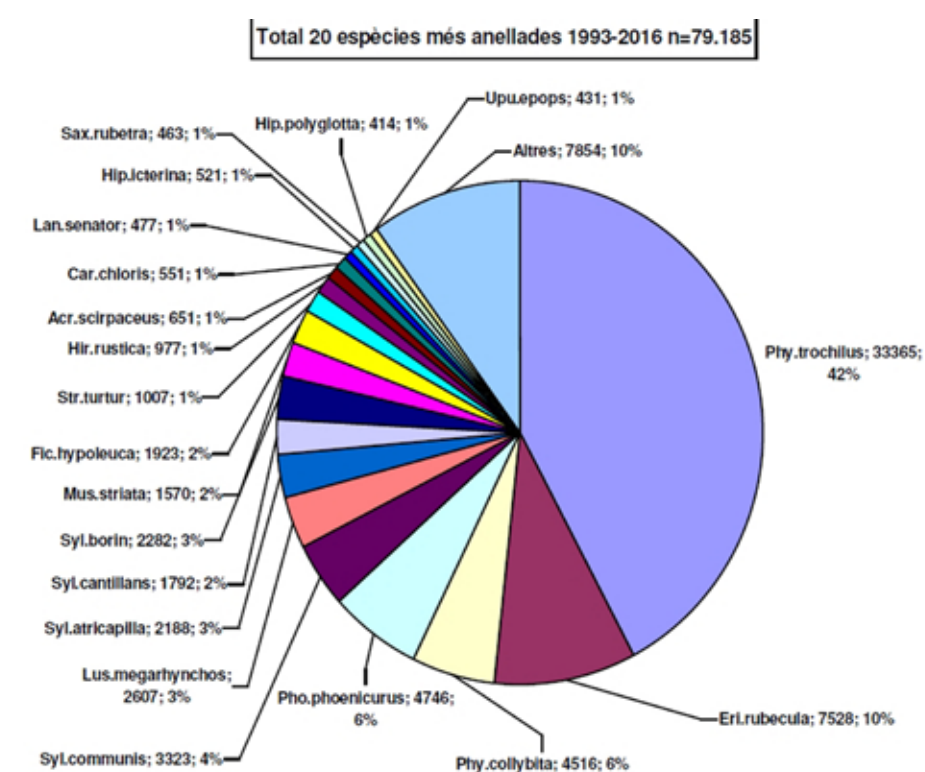
Durant aquest any 2017 s'han produït 3.729 primeres captures de 61 espècies diferents, repartides de la següent manera: 3.644 anellaments i 85 recuperacions (captures d'ocells ja anellats en altres campanyes, tant de la mateixa illa de l'Aire com de l'estranger), a més de 1.565 controls d'ocells anellats durant la mateixa campanya.

Destacables són, també, les captures d'algunes espècies considerades "rars" pel comitè de rareses de Balears. Aquestes espècies són: un exemplar de busqueret emmascarat (*Sylvia hortensis*), un altre de capsigrany roig (*Lanius collurio*) i tres de bosqueta pàl·lida (*Iduna opaca*), tots tres considerats rareses a les illes Balears. Aquest any no hi ha hagut cap raresa estatal.

Els esforços realitzats fins ara han valgut la pena, i la quantitat de dades

obtingudes ha de servir per millorar la gestió de les aus. Des de la SOM esperem poder continuar duent a terme aquest seguiment durant molts anys més, i que aquest any 2017 amb la ce-

lebració dels 25 anys de seguiment puguem agafar forces per altres 25 anys més. •

Gràfic 1- Representació de les 20 espècies més anellades durant el període 1993-2016 a l'illa de l'Aire

Verderol, *Chloris chloris*.

que bastants registres es corresponen a animals morts per trets. Tot i així podem ressaltar un siulador (*Anas penelope*) de 35 anys, un èider (*Somateria mollissima*) de més de 36 anys i un moretó de plomall (*Aythya fuligula*) que també fitxa dins l'equip dels seniors amb més de 45 anys

Dins rapinyaires diürns, els registres referents a la família dels **vultors, àguiles, esparvers, milans, etc...** (**Accipitridae**) es mouen entorn dels vint i poc d'edat. Destaca una àguila reial (*Aquila chrysaetos*) de més de 32 anys; una de les joies de la nostra fauna, el milà reial (*Milvus milvus*) amb 25 anys; un aligot vesper (*Pernis apivorus*) i una àguila marina (*Haliaeetus albicilla*) amb 29 primaveres. Respecte a la família de les **àguiles peixateres (Pandionidae)** representada únicament per l'àguila peixatera (*Pandion haliaetus*), altre dels nostres tresors faunistics, està dins la llista amb un registre de 26 anys. Mentre, **els falcons i xoriguers (Falconidae)**, puntuen entorn als 12 anys, destacant un falcó (*Falco peregrinus*) amb 17 anys.

Passant als fasiànids, **faisans, la perdiu, el gall, la guatlla, el francolí i el paó (Phasianidae)**, una vegada més, la majoria dels valors concerneixen a individus morts per trets, però destaca una guàtlera (*Coturnix coturnix*) de 14 anys, que va ser el control que més va trigar a ser abatut.

També la família dels **rasclons, polles d'aigua, fotges, etc (Rallidae)** veu delmada les dades de longevitat a causa de la caça. Tot i això, destaca una polla d'aigua (*Gallinula chloropus*) de 18 anys, així com una fotja (*Fulica atra*) vin-tanyera.

Dins l'ordre dels Charadriiformes, el carnet sènior correspon a la família de les **garses de mar (Haematopodidae)** dins la qual destaca una garsa de mar (*Haematopus ostralegus*) de 43 primaveres. Dins la família dels **avisadors i els becs d'alena (Recurvirostridae)** la major esperança de vida és per un bec d'alena (*Recurvirostra avosetta*) de 27 anys. Mentre, en els **burínids (Burhinidae)**, hi ha anotat un sebel·lí (*Burhinus*

oedicnemus) que va viure 17 anys. Els **fuells, juies i picaplatges (Charadriidae)**, al web, presenten un rang d'edats que va des dels 11-12 anys, com el fuell (*Pluvialis apricaria*) amb més de 12 primaveres, fins als vint i pocs, essent el fuell gris (*Pluvialis squatarola*) de 25 anys.ets el membre de més edat registrat.

A la família **dels corriols, cegalls i curleres (Scolopacidae)** l'interval de vida anotat és bastant ampli, i de nou la mort per tret bastant freqüent. Encara així la majoria d'espècies registrades superen els 12 anys d'existència amb facilitat i, de vegades, bastant més, acostant-se, i fins i tot sobrepassant, en alguns casos, la trentena d'anys de vida. Com a exemples d'això hi ha un corriol tres-dits (*Calidris alba*) amb 18 anys com a mínim, un girapedres (*Arenaria interpres*) amb 21 primaveres, un corriol variant (*Calidris alpina*) de 28 anys, una curlera reial (*Numenius arquata*) amb 31 anys i un cegall de mosson coabarrat (*Limosa lapponica*) amb 33 anys.

Endinsant-nos a la mar trobam que els membres de la família dels **paràsits (Stercorariidae)**, de les **gavines (Laridae)** i de les **llambrítges i fuma-rells (Sternidae)** a la plana web arriben sovint a la trentena de durada, subratllant un paràsit gros (*Catharacta skua*), una gavina atlàntica (*Larus argentatus*) i una gavina fosca (*Larus fuscus*) que van aconseguir complir 34 primaveres, així com una llambrítja (*Sterna hirundo*) de 33 anys. I ja per acabar amb els Charadriiformes, tenim que la família dels **cadafets i pingdais (Alcidae)** toquen la quarantena d'anys en varis registres, destacant el pingdai becfí (*Uria aalge*) i el pingdai (*Alca torda*) amb 42 anys.

Passant als **coloms i tórteres (Columbidae)** s'aprecia que el límit de supervivència està entorn dels 12-15 anys, ressaltant un tudó (*Columba palumbus*) de 17 anys i una tórtora turca (*Streptopelia decaocto*) amb uns pocs mesos més.

En els rapinyaires nocturns, tant la família de les **òlibes (Tytonidae)** com la dels **mussols (Strigidae)** hi figuren registres de més de 17 anys, arribant un mussol emigrant (*Asio flammeus*) a complir els 20 anys.

Pel que fa als **enganapastors (Caprimulgidae)** hi ha un registre que certifica que almenys ha arribat a viure més d'onze anys.

Les **falzies (Apodidae)**, que poden arribar a recórrer 20.000 Km durant

FAMÍLIA	NOM COMÚ	ESPÈCIE	EDAT (anys-mesos)	ESTAT
PODICIPEDIDAE (soterins)	Setmesó	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	>17-6	Controlat per anellador
	Cabussonera	<i>Podiceps nigricollis</i>	>13-1	Mort per dispar
PROCELLARIIDAE (virots i baldrigtes)	Virot gros	<i>Calonectris diomedea</i>	24-10	Trobat mort
	Virot petit	<i>Puffinus mauretanicus</i>	12-1	Controlat per anellador
HYDROBATIDAE (nonetes)	Noneta	<i>Hydrobates pelagicus</i>	>33-0	Controlat per anellador
SULIDAE (mascarells)	Mascarell	<i>Morus bassanus</i>	37-5	Trobat mort
PHALACROCORACIDAE (corbs marins)	Corb mari gros	<i>Phalacrocorax carbo</i>	27-2	Albirament
	Corb mari	<i>Phalacrocorax aristotelis</i>	30-7	Mort per dispar
ARDEIDAE (agrons)	Bitó	<i>Botaurus stellaris</i>	9-4	Mort per dispar
	Suis	<i>Ixobrychus minutus</i>	6-11	Controlat per anelladador
	Orval	<i>Nycticorax nycticorax</i>	17-0	Mort per dispar
	Toret	<i>Ardeola ralloides</i>	5-10	Mort per dispar
	Esplugabous	<i>Bubulcus ibis</i>	18-5	Mort per dispar
	Agró blanc	<i>Egretta garzetta</i>	22-4	Mort per dipar
	Agró blanc gros	<i>Egretta alba</i>	13-9	Electrocutat
	Agró blau	<i>Ardea cinerea</i>	37-6	Trobat mort
	Agró roig	<i>Ardea purpurea</i>	25-5	Trobat mort
	Cigonya	<i>Ciconia ciconia</i>	39-0	Trobat mort
CICONIIDAE (cigonyes)	Cigonya	<i>Phoenocopterus ruber</i>	27-6	Albirament
PHOENICOPTERIDAE (flamencs)	Siulador	<i>Anas penelope</i>	35-2	Mort per dispar
	Collverd	<i>Anas platyrhynchos</i>	23-3	Mort per dispar
ANATIDAE (àneres, oques i cignes)	Cullerot	<i>Anas clypeata</i>	20-4	--
	Milà reial	<i>Milvus milvus</i>	25-8	Mort per home
ACCIPITRIDAE (vultors, àguiles, milanes,...)	Miloca	<i>Neophron percnopterus</i>	17-4	Electrocutat
	Arpella	<i>Circus aeruginosus</i>	20-1	Trobat mort
	Esparver	<i>Accipiter nisus</i>	20-3	Trobat mort
PANDIONIDAE (àguila peixatera)	Àguila peixatera	<i>Pandion haliaetus</i>	26-11	Trobat mort
	Xoriguer	<i>Falco tinnunculus</i>	20-5	Trobat malalt
FALCONIDAE (falcons)	Falcó mari	<i>Falco eleonorae</i>	11-2	Mort per dispar
	Falcó	<i>Falco peregrinus</i>	17-4	Atropellat
PHASIANIDAE (perdius, guàterles i faisans)	Guàtlera	<i>Coturnix coturnix</i>	>14-7	Mort per dispar
	Rascló	<i>Rallus aquaticus</i>	8-11	Trobat mort
RALLIDAE (rasclons, polles d'aigua i fotges)	Polla d'aigua	<i>Gallinula chloropus</i>	18-7	Trobat mort
	Fotja	<i>Fulica atra</i>	>20-7	Mort per dispar
RECURVIROSTRIDAE (avisadors i becs d'alena)	Avisador	<i>Himantopus himantopus</i>	>10-3	Albirament
	Bec d'alena	<i>Recurvirostra avosetta</i>	27-10	Albirament
BURHINIDAE (seb.belins)	Sebel·lí	<i>Burhinus oedicnemus</i>	17-10	Trobat mort
CHARADRIIDAE (fuells, juies i picaplatges)	Picaplatges petit	<i>Charadrius dubius</i>	>13-0	Controlat per anellador
	Picaplatges camanegre	<i>Charadrius alexandrinus</i>	>23-6	Mort per ocell
SCOLOPACIDAE (corriols, cegalls, curleres,...)	Juia	<i>Vanellus vanellus</i>	24-6	--
	Corriol menut	<i>Calidris minuta</i>	>14-8	Trobat mort
	Corriol variant	<i>Calidris alpina</i>	28-10	Controlat per anellador
	Cegall	<i>Gallinago gallinago</i>	>16-3	Mort per dispar
	Cama-roja	<i>Tringa totanus</i>	>26-11	Trobat mort
	Becassineta	<i>Tringa ochropus</i>	>11-6	Controlat per anellador
	Valona	<i>Tringa glareola</i>	>11-7	Mort per dispar
	Xivitona	<i>Actitis hypoleucos</i>	>14-6	Trobat mort
	Paràsit gros	<i>Catharacta skua</i>	34-6	Trobat mort
	Gavina roja	<i>Larus audouinii</i>	20-11	Controlat per anellador
STERNIDAE (llambrítges i fumarells)	Fumarell	<i>Chlidonias niger</i>	21-0	Trobat mort
ALCIDAE (cadafets i pingdais)	Cadafet	<i>Fratercula arctica</i>	40-10	Mort per ocell
COLUMBIDAE (coloms i tórteres)	Tudó	<i>Columba palumbus</i>	17-8	Controlat per anellador
	Tórtora turca	<i>Streptopelia decaocto</i>	>17-8	Trobat mort
	Tórtora	<i>Streptopelia turtur</i>	13-2	Mort per dispar
TYTONIDAE (òlibes)	Óliba	<i>Tyto alba</i>	>17-11	Trobat mort
STRIGIDAE (mussols)	Mussol	<i>Otus scops</i>	>6-10	Controlat per anellador
	Mussol banyut	<i>Asio otus</i>	>17-11	Mort per dispar
CAPRIMULGIDAE (enganapastors)	Enganapastors	<i>Caprimulgus europaeus</i>	>11-11	Controlat per anellador
APODIDAE (falzies)	Falzia	<i>Apus apus</i>	21-1	Trobat malalt
MEROPIDAE (abellerols)	Abellerol	<i>Merops apiaster</i>	>5-11	Controlat per anellador
PICIDAE (llengueruts)	Formiguer	<i>Jynx torquilla</i>	>6-10	Controlat per anellador
ALAUDIDAE (terrolots, cucullades i terroles)	Alosa	<i>Alauda arvensis</i>	10-0	Trobat malalt
HIRUNDINIDAE (oronelles i cabots)	Oronella	<i>Hirundo rustica</i>	11-1	Trobat mort
	Cabot	<i>Delichon urbicum</i>	>15-0	Controlat per anellador
MOTACILLIDAE (xàtxeros i titines)	Titina sorda	<i>Anthus pratensis</i>	>8-9	Trobat mort
	Xàtxero groc	<i>Motacilla flava</i>	>8-10	trobat mort
	Xàtxero	<i>Motacilla alba</i>	>13-8	Controlat per anellador
TROGLODYTIDAE (passaforadins)	Passaforadi	<i>Troglodytes troglodytes</i>	6-9	Trobat mort
PRUNELLIDAE (xalambri)	Xalambri	<i>Prunella modularis</i>	20-10	Trobat mort (recent)
LANIIDAE (capsigranys)	Capsigrany	<i>Lanius senator</i>	5-8	Mort per tren
	Corb	<i>Corvus corax</i>	23-3	--
STURNIDAE (estornells)	Estornell	<i>Sturnus vulgaris</i>	22-11	Trobat mort
PASSERIDAE (teuladers)	Gorrió teulader	<i>Passer domesticus</i>	>19-9	Trobat mort
TURDIDAE (tords, ropits, vitrac, rossinyols,...)	Ropit	<i>Erithacus rubecula</i>	>19-4	Trobat mort (recent)
	Rossinyol	<i>Luscinia megarhynchos</i>	>10-11	Controlat per anelladaor
	Coa-roja	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	10-3	Mort per home
	Vitrac	<i>Saxicola torquatus</i>	>8-10	Trobat mort
	Mèrlera	<i>Turdus merula</i>	21-10	Controlat per anelladaor
	Tord	<i>Turdus philomelos</i>	>17-8	Trobat mort
	Rossinyol bord	<i>Cettia cetti</i>	7-6	Controlat per anelladaor
SYLVIDAE (busquerets, boscarles, ulls de bou,...)	Busqueret capnegre	<i>Sylvia melanocephala</i>	8-4	Controlat per anellador
	Busqueret de capell	<i>Sylvia atricapilla</i>	>13-10	Controlat per anelladaor
	ULL de bou	<i>Phylloscopus collybita</i>	>8-0	Trobat mort
	Reietó d'hivern	<i>Regulus regulus</i>	5-5	Trobat mort
MUSCICAPIDAE (Papamosques)	Papamosques	<i>Muscicapa striata</i>	11-0	Mort per moix
PARIDAE (ferrericos)	Ferreric blau	<i>Parus caeruleus</i>	>11-7	Controlat per anelladaor
	Ferreric	<i>Parus major</i>	>15-5	Trobat mort
FRINGILLIDAE (cadernerer, verderols, pinsans)	Pinsà	<i>Fringilla coelebs</i>	>15-6	Controlat per anelladaor
	Gafarró	<i>Serinus serinus</i>	>13-4	Trobat mort
	Verderol	<i>Carduelis chloris</i>	>13-7	Controlat per anelladaor
	Cadenera	<i>Carduelis carduelis</i>	14-1	Trobat mort
	Lluonet	<i>Carduelis spinus</i>	13-6	Controlat per anelladaor
	Passerell	<i>Carduelis cannabina</i>	9-5	Trobat mort
	Trencapinyons	<i>Loxia curvirostra</i>	>14-3	Controlat per anelladaor
	Hortolà de canyet	<i>Emberiza schoeniclus</i>	>12-3	Controlat per anelladaor
	Sól·lera	<i>Miliaria calandra</i>	>10-7	Controlat per anelladaor

Controls de longevitat d'algunes aus segons el web d'EURING

el seu viatge migratori a Àfrica, segons SEO/BirdLife, presenten individus al·listat d'EURING que han viscut més de vint anys, com ara la falzia reial (*Apus melba*) amb 26 anys!

Finalment tenim els Passeriformes que, en principi, presenten xifres més modestes, però no deixen de sorprendre'ns, especialment per aquelles espècies que amb prou feines superen els 20 g. de pes. Es tracta d'espècies petites, amb un metabolisme ràpid, alta temperatura corporal i altes concentracions de glucosa sanguínia. Tots ells, factors que als mamífers produeixen processos degeneratius i mal funcionament cel·lular que porten a l'envelliment de l'organisme. Malgrat això, moltes petites aus viuen més que alguns mamífers de la mateixa grandària o fins i tot superant-la. Pensem doncs en comparar una rata (de 180-580 gr) o un ratolí (de 15-40 g), amb una esperança de vida aproximada de 5 i 3 anys respectivament, amb un roipit, un teulader o un busqueret.

Si tenim en compte això, trobam que les anotacions registrades sobre les famílies dels **xàtxeros i titines (Motacillidae)**, els **alàuides (Alaudidae)**, així com la dels **papamosques (Muscicapidae)** es situen entorn dels 10 anys de vida, essent el xàtxero (*Motacilla alba*) amb més de 13 anys, l'alosa (*Alauda arvensis*) amb 10 anys i el papamosques (*Muscicapa striata*) amb 11 anys, els controls més llargs dins les respectives famílies.

Així mateix als **turdids (Turdidae)** molts valors ronden els 10 anys, no obstant hi ha diverses espècies que s'acosten i fins i tot dupliquen aquesta edat, com ara el roipit (*Erithacus rubecula*) amb 19 primaveres, la mèrlera (*Turdus merula*) amb 21 i 18 anys, el tord burell (*Turdus pilaris*) amb 18 anys i una grívia (*Turdus viscivorus*) de 21 anys.

Els apunts de longevitat pels **silvídids (Sylviidae)** mostren individus que es mouen entre els 7 i 10 anys. Despunta el reietó d'hivern (*Regulus regulus*), les dades del qual no sobrepassen els 5 anys de vida; la buscar-la de canyet (*Acrocephalus scirpaceus*) que, com el busqueret gros (*Sylvia borin*) van complir els 14 anys, així com un busqueret de capell (*Sylvia atricapilla*) que va arribar als 13 anys.

A les **oronelles i cabots (Hirundinidae)** es veuen edats entorn dels 8-10 anys, igual que als **ferrericos (Paridae)** que viuen entorn els 9 anys. Però hi fi-

Pinsà, *Fringilla coelebs*

gura el cabot (*Delichon urbicum*) que té individus registrats amb 14 i 15 anys, així com el ferreric (*Parus major*) amb exemplars de 13 i 15 anys.

Dins les escasses dades obtingudes d'algunes famílies en particular, tenim al capsigrany roig (*Lanius collurio*), amb 10 anys, rècord d'edat dins la seva família (**Laniidae**). A raó dels petits **pas-saforadins (Troglodytidae)** hi ha dos registres (*Troglodytes troglodytes*) amb poc més de 5 i 6 anys. Als **xalambrins (Prunellidae)** hi ha anotat un xalambri (*Prunella modularis*) amb 20 primaveres. Els **còrvids (Corviidae)** es situen entorn dels 20 anys de vida, assenyalant al corb (*Corvus corax*) i la gralla de bec gros (*Pyrrhocorax graculus*) que com a mínim varen viure 23 anys. Així mateix, dins els **estornells (Sturnidae)** també despena un estornell (*Sturnus vulgaris*) de 22 primaveres, mentre que als **teuladers (Passeridae)** crida l'atenció un gorrió teulader (*Passer domesticus*) que va viure més de 19 anys.

Els **fringíl·lids (Fringillidae)** presenten edats que van des dels 8 o 9 anys, com el passerell (*Carduelis cannabina*), fins als 14 o 15 del pinsà (*Fringilla coelebs*).

Com a punt final, dins l'ordre dels Passeriformes, als **emberízids (Emberizidae)**, **sól·leres i hortolans**, s'observen

registres entre els 6 anys de l'hortolà (*Emberiza hortulana*), i els 13 anys de l'hortolà groc (*Emberiza citrinella*).

Finalitzant ja el tema, cal remarcar de nou que aquestes dades no reflecteixen per res la mitjana d'edat, i tot i que algunes edats anotades no ens sorprenden molt, unes altres sí que ho fan. Cal no oblidar les llargues distàncies que molts d'aquests animals poden arribar a cobrir al llarg de la seva vida, així com els perills als quals han de fer front durant aquesta, tant naturals (migracions, climatologia, cerca i falta d'aliment, depredadors, malalties...) com els causats per l'home (canvi climàtic, contaminació, caça, enverinament, destrucció de l'hàbitat...). A més a més, algunes dades presentades en aquest web, corresponen, en molts casos, a animals morts per accions humanes, i també, en alguns casos, a animals controlats encara en vida, és a dir, que certament poden viure encara més temps. •

Notícies del món

Per **Maite Serra-Franco**

Corb marí. Martin Mecnarowski

Impactes demogràfics de les pesqueries a tres espècies d'aus marines del Mediterrani

Les pesqueries tenen una enorme importància econòmica, però reconciliar les seves característiques socioeconòmiques amb la conservació i sostenibilitat dels ecosistemes marins constitueix un desafiament important.

La mortalitat per captura incidental (aquella captura no intencionada però que es produeix per fer servir mètodes no selectius) a les pesqueries és clarament una de les amenaces mundials més greus per als ecosistemes marins, afectant una àmplia gamma de depredadors. Estimacions recents apuntarien que a prop de 200.000 aus marines moren anualment per captura

incidental a aigües europees.

La zona de la Mediterrània és una de les regions més afectades, i per això investigadors de l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (IMEDEA, UIB-CSIC), han pogut estimar per primera vegada les taxes de mortalitat per captura incidental i els efectes a escala poblacional de tres tàxons endèmics del Mediterrani que tenen, a més a més, un estat preocupant pel que fa a conservació: el virot gros (*Calonectris diomedea*), el corb marí (*Phalacrocorax aristotelis*) i la gavina roja (*Ichthyaelus audouinii*), les quals moren a diferents tipus d'arts de pesca com els palangres, les xarxes d'emmallament i la pesca recreativa, respectivament.

La taxa de mortalitat a causa de captures accidentals a palangres va ser especialment elevada als adults de vi-

rot gros i gavina roja (aproximadament el 28% i el 23% de la mortalitat total respectivament), així com pels immadurs de gavina roja (aproximadament el 90% de mortalitat).

Les xarxes d'emmallament varen tenir un menor impacte, però així i tot foren les responsables d'aproximadament un 9% de la mortalitat juvenil entre els corbs marins. La pesca recreativa només va influir lleugerament a la mortalitat de les gavines.

S'observa que la mortalitat per captura incidental té un fort impacte a escala poblacional a les tres espècies, i són els virots els que tenen un major risc d'extinció amb les taxes actuals de mortalitat.

Els atributs característics i els mecanismes demogràfics compensatoris de les tres espècies probablement estiguin influenciant en els diferents impactes de les captures accidentals. En el cas dels virots, es requereixen mesures urgents de conservació per assegurar la viabilitat de les seves poblacions.

Aquests resultats seran de gran utilitat per orientar les polítiques futures de conservació d'aus marines i avançar cap a una gestió sostenible de la pesca.

Varying demographic impacts of different fisheries on three Mediterranean seabird species. Meritxell Genovart et al. Glob Change Biol. 2017;1-18. 1 de febrero de 2017

Es recupera la gavina roja

La gavina roja, *Ichthyaelus audouinii*, és una espècie endèmica del Mediterrani, amb una població relativament petita i que, en època reproductora, concentra el 90% dels seus efectius dins territori espanyol (la resta es reparteix entre Còrsega, Sardenya i Grècia). Fa dècades que la seva categoria d'amenaça fou considerada com a "Vulnerable" i des de llavors s'impulsaren mesures de conservació que varen aconseguir millorar el nombre d'exemplars passant d'unes 1.000 parelles a 20.000 en uns 50 anys. Les mesures de protecció als llocs de cria, l'eliminació de les molèsties i el control de depredadors estarien darrere la recuperació

Gavina roja. *Pintafontes*

de les seves poblacions. A més a més, aquesta gavina ha après, com altres espècies, a alimentar-se amb els descarts de les flotes pesqueres i dels pescadors recreatius, la qual cosa també ha beneficiat les poblacions 1.

Els exemplars balears poden observar-se al litoral durant tot l'any, tot i que als mesos d'hivern el gruix de la població balear migra a les costes africanes, fins al delta del riu Senegal. Al març i l'abril, tornen els individus que varen néixer a les illes quatre anys enrere, i comencen a concentrar-se a les colònies de cria (2). Eivissa i Formentera són les illes que acullen una major quantitat de parelles reproductores.

Daniel Oro, del grup d'Ecologia de Poblacions de l'Imedeia (Institut Mediterrani d'Estudis Avançats), ha participat a l'estudi de SEO/Birdlife en el qual s'han recopilat les dades de 25 anys de recerca de l'espècie, emprant la base de dades d'anelles de l'Estació Biològica de Doñana (CSIC) i de l'Imedeia (CSIC-UIB).

A Balears, apunta Oro, «no hi ha grans amenaces per a l'espècie, encara que lògicament pateix impactes antròpics, com ara la mortalitat per arts de pesca, i segueix tenint els seus depredadors naturals, com la gavina (*Larus michahellis*), però cap d'aquests impactes és prou important com per afectar negativament les seves poblacions. Cal assenyalar també que la pèrdua històrica d'hàbitat de cria a causa de la urbanització de la costa s'ha compensat lleugerament després de la declaració de zones protegides als anys 80». A l'impacte antròpic cal afegir l'augment del turisme nàutic prop dels illots de cria i, respecte a la depredació d'ous per part d'altres espècies, també cal assenyalar la incidència de les rates, que van poder eradicar-se de l'illot de sa Conillera. Segons l'opinió de Daniel Oro, en l'actualitat «l'espècie no necessita un pla de conservació específic. N'hi ha prou amb mantenir la protecció efectiva dels llocs de cria i monotonitzar les poblacions per a poder tenir un diagnòstic de

conservació que detecti, en cas que n'hi hagi, algun increment dels impactes negatius» 1.

Amb tot, l'espècie precisa de noves mesures de conservació i, per adoptar-les, cal conèixer quins són els seus hàbits de migració. La protecció de les àrees que empen les gavines roges durant tot l'any contribuiria al bon estat de conservació de l'espècie. Així, es proposen 15 zones d'interès per a la conservació d'aquesta gavina en les costes africanes, on es troben les principals zones d'hivernada i migració de l'espècie, que abasten des de les costes del Marroc fins al Senegal 2.

1. Las gaviotas regresan a casa. (24.04.2017). Diario de Ibiza. Recuperat de <http://www.diariodeibiza.es>

2. ¿Dónde están las gaviotas de Audouin? Más de 25 años de investigación tienen la respuesta. (09/02/2017). SEO/BirdLife. Recuperat de <https://www.seo.org>

Algunes de les aus més rares del món es recuperen a les illes del pacífic lliures de depredadors invasors

Els grups d'illes del Pacífic Acteon i Gambier, a la Polinèsia Francesa, mil hectàrees en total, són ara refugis segurs per a quatre de les espècies d'aus més rares del món: *Alopecoenas erythropterus*, *Prosobonia parvirostris*, *Nesofregetta fuliginosa* i *Numenius tahitiensis*, només dos anys després dels esforços d'un equip format per organitzacions internacionals de conservació per a desfer-se dels mamífers invasors. Es creu que les espècies introduïdes des de l'any 1500, varen alterar per si soles els equilibris naturals de les Illes, i foren responsables del 90% de totes les extincions d'aus. Ara els primers indicis després de la intervenció mostren que aquestes aus rares i endèmiques, i altres plantes i animals natius, s'estan recuperant a mesura que aquestes remotes illes tornen recuperar el seu antic esplendor.

La coloma perdiu polinèsica, *Gallicolumba erythroptera* (coneguda localment com Tutururu), una espècie que va ser comuna al Pacífic, és una de les aus més rares del planeta quedant menys de 200 exemplars, de fet està en perill crític. L'hàbitat d'aquesta au, ara lliure de depredadors, era tan petit que sense aquesta intervenció, un cicló, una sequera perllongada, una introducció accidental de rates o alguna malaltia aviar podria provocar la seva extinció.

Hurrell, S. (20 Jun 2017). Paradise saved: some of world's rarest birds rebound on Pacific islands cleared of invasive predators . BirdLife International. Recuperat de: <http://www.birdlife.org>.

Una explicació per a la forma dels ous de les aus

Els ous posats per les aus tenen una varietat sorprenent de formes. Segons una recerca que es publica a la revista 'Science', l'adaptació al vol, i no els factors ambientals dels nius, explicaria la silueta el·líptica de la closca. Així

l'adaptació al vol dota a les aus de característiques aerodinàmiques que originen una pelvis estreta per la qual només un ou estret pot passar. Per aquest motiu, atès que un pollet ha de cabre dins aquest espai, els ous presenten una closca de contorn el·líptic i asimètric.

L'explicació proposa que la variació entre la grandària i la forma dels ous de les diferents espècies no és simplement aleatòria, sinó que està relacionada amb diferències ecològiques,

particularment en la mesura en què cada espècie està dissenyada per a un vol fort i aerodinàmic. Així, les aus més voladores tendeixen a pondre ous més asimètrics i més el·líptics. En canvi, a la major part de les aus que han perdut la capacitat de volar, com els estruços, els ous són sovint gairebé rodons. A més a més, es pensa que els mateixos processos que influeixen en la forma de l'ou en els grans voladors estan també treballant sobre els aucells nedadors, com ara els pingüins, que no volen, però poden ous bastant asimètrics.

L'estudi obre noves línies de recerca. Per exemple, aquests ous asimètrics i punxeguts no apareixen gairebé a cap altre vertebrat, excepte en alguns dinosaures teròpodes. La idea es que el vol i els ous punxeguts podrien haver evolucionat a la mateixa època. En el futur, es pretén investigar com els ous han anant canviant de forma durant la transició de dinosaure a aucell.

Elizabeth Pennisi. A surprisingly simple explanation for the shape of bird eggs. Jun. 22, 2017. Science MagazineA. <http://www.sciencemag.org>

El plàstic envaeix els nius dels virots a Sa Conillera

Durant el seguiment anual de les cries de virot petit (*Puffinus mauretanicus*), l'au marina més vulnerable i amenaçada d'Europa, a l'illot de sa Conillera, es va trobar que l'entorn, i fins i tot els nius d'aquesta au, estaven copats de residus plàstics. Pel que sembla aquesta situació ja era coneguda abans, però no als nivells tan elevats d'ara.

El plàstic era més evident a determinades zones del litoral de l'illa, arrossegat pels corrents. No totes les zones de cria estaven envaïdes per plàstics, sinó que la seva presència era més evident a les zones més properes al nivell del mar o a la zona d'influència de les ones.

Davant la lamentable situació, els membres de l'equip de biòlegs que fa el seguiment dels nius, van decidir retirar les escombraries de les cavitats on cria el virot petit, residus que després varen ser recollits per personal de la Conselleria Balear de Medi Ambient. •

Convalia, C. (15.06.2017). El plástico invade los nidos de los 'virots' en sa Conillera. Diario_de_ibiza. Recuperat de: www.diariodeibiza.es

Nom científic	Nom local	Categoria Llista Vermella
<u><i>Alopecoenas erythropterus</i></u>	<u>Tutururu</u>	En crític perill d'extinció
<u><i>Prosobonia parvirostris</i></u>	Titi	En perill d'extinció
<u><i>Nesofregetta fuliginosa</i></u>		En perill d'extinció
<u><i>Numenius tahitiensis</i></u>		Vulnerable
<u><i>Ptilinopus coralensis</i></u>	<u>Koko</u>	Gairebé amenaçat
<u><i>Pterodroma ultima</i></u>		Gairebé amenaçat
S'espera que un total de dinou espècies d'aus marines es beneficiïn pel projecte. Les illes també són importants per als rèptils amenaçats, tals com la Tortuga Verda (<i>Chelonia mydas</i>)		

Un racó per descobrir

Les cases de Binifaldó

Per **Cristina Fiol**

Fotografies de **Pere J. Garcias**

En el municipi d'Escorca, a Mallorca, en el cor de la Serra de Tramuntana s'hi troba la Finca Pública de Binifaldó. L'accés principal és des de la carretera Lluç-Pollença, passant primer per la Finca Pública de Menut (l'accés amb cotxe fins a les cases és restringit), però també hi podem arribar seguint per exemple l'itinerari de sa coma de Binifaldó cap a sa Bassa i cap a les cases.

El lloc concret on volem arribar és just davant les cases; allà ens podem entretenir una bona estona cercant i observant ocells sense patir gaire calor, sobretot ara aquests mesos d'estiu.

Ferrerico blau, *Cyanistes caeruleus*

A l'altre costat de la carretera, que ens du fins davant les cases de Binifaldó hi brolla la sortida d'un aljub que acaba dins un torrentó. En aquests escassos 30 metres s'hi concentren gran varietat d'espècies d'aus, principalment passeriformes forestals, que aprofiten per refrescar-se i beure en els petits gorgs que es formen en el transcurs del torrentó.

Si ens posam a una distància prudencial, per no molestar els ocells, a un costat o l'altre de la carretera, depenent de l'angle que vulguem observar, gaudirem de la frescor del lloc i l'observació de gafarrons (*Serinus serinus*), pinsans (*Fringilla coelebs*), verderols (*Chloris chloris*), cadeneres (*Carduelis carduelis*), trencapinyons (*Loxia curvirostra*), gorrons (*Passer domesticus*), reietons (*Regulus ignicapilla*), menjamosques (*Muscicapa striata*), busquerets de capell (*Sylvia atricapilla*), mèrleres (*Turdus merula*), ferrerics (*Parus major*), ferrerics blaus (*Cyanistes caeruleus*), etc. Si l'observador és aficionat a la fotografia, segur que amb un poc de paciència pot obtenir bones i belles imatges d'aquests i altres ocells.

A quatre passes del torrentó trobam alguns camps d'albons i altres cultivats de blat limitats per marges i bardisses, que són també molt interessants per l'observació d'algunes espècies com el capsigrany (*Lanius senator*), el formiguer (*Jynx torquilla*), la sòllera boscana (*Emberiza cirrus*) o el rossinyol (*Luscinia megarhynchos*).

Sempre hem de tenir present que ens trobam en una zona de voltors i altres rapinyaires, així que convé de tant en tant, sobretot a mida que va avançant el matí, aixecar el cap al cel per si passa algun voltor negre (*Aegypius monachus*) o leonat (*Gyps fulvus*), alguna milana (*Milvus milvus*) o una àguila calçada (*Hieraetus pennatus*). •

Trencapinyons, *Loxia curvirostra*

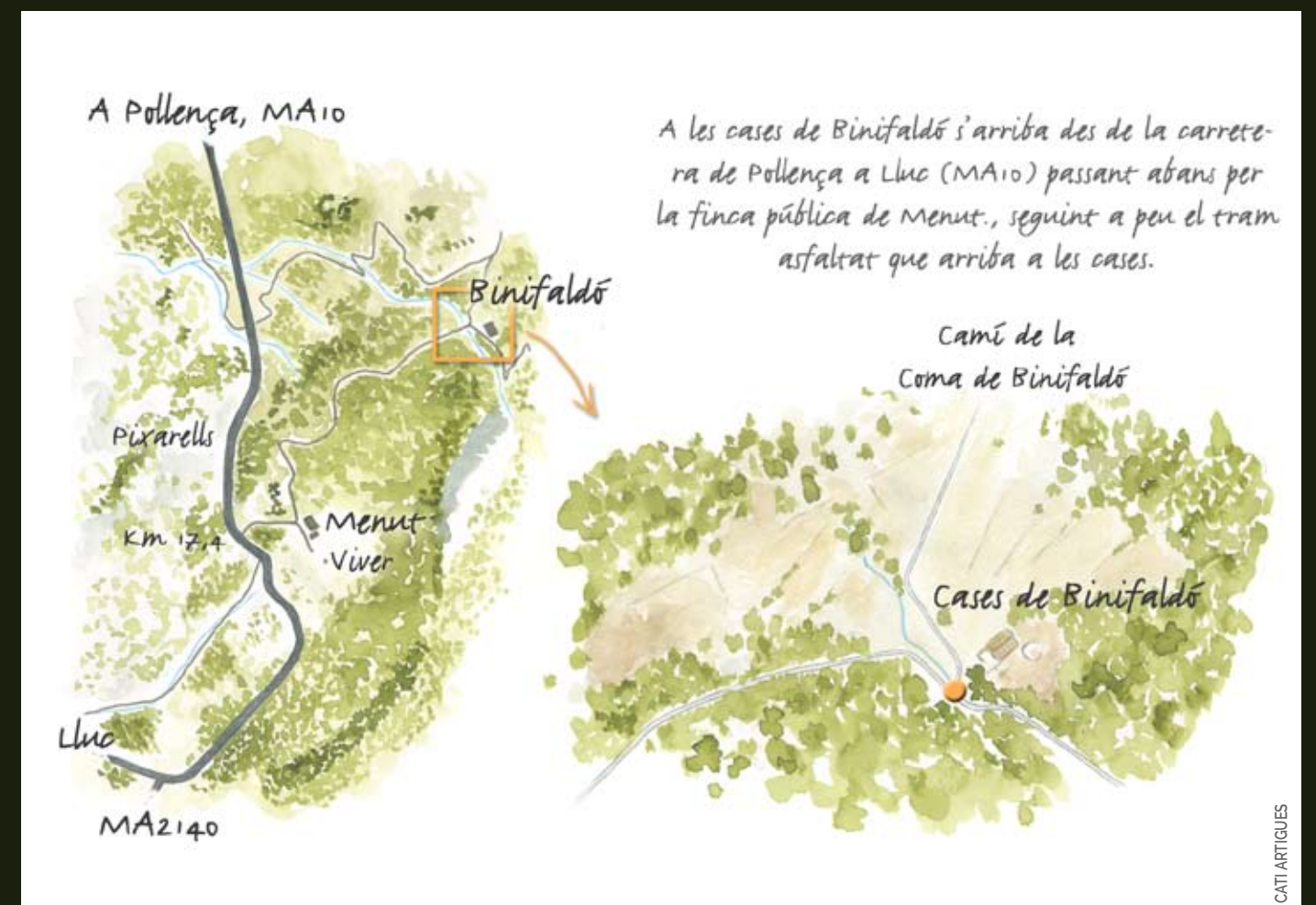
Ferreric, *Parus major*

Sòllera boscana, *Emberiza cirrus*

En aquesta piqueta del dipòsit d'aigua, vora el tram asfaltat del camí, és un bon lloc per observar els aucells que hi van a beure. Foto: Cristina Fiol.

Cens de cabots a Artà, 2017

Per Cati Artigues

A la primavera, i fins a acabar l'estiu, ens visiten tot un seguit d'auells procedents de l'Àfrica subsahariana que queden aquí a les Illes per construir els seus nius i criar la seva descendència. Un d'aquests auells és el cabot, *Delichon urbicum*, una au migratòria estival, exclusivament insectívora, que ubica els seus nius de fang als voladissos i façanes de les cases dels pobles. Tot i que són aus protegides per lleis europees, per la tasca que fan en el control d'insectes i possibles plagues, algunes persones destrueixen els seus nius per les inevitables molèsties, temporals, que generen als veïnats. Per tractar de minvar-les i evitar que embrutin les façanes, l'Ajuntament d'Artà, recentment guardonat amb el premi alzina del GOB, va tenir la iniciativa de convocar un concurs d'idees, del qual va

resultar guanyador n'Àlvaro Roman, veïnat d'Artà. N'Àlvaro va fer un disseny tan senzill com efectiu, de fàcil col·locació, que permetia la recollida d'excrements dels nius, i que una vegada finalitzada la temporada d'estada dels cabots (entre la darrera setmana d'agost i la primera de setembre) podria retirar-se, netejar-se i guardar-se fins a l'any següent.

El dispositiu consisteix amb una estructura lleugera de lona col·locada entre dues vares laterals que es dobleguen fins a adoptar forma de safata i que es col·loca just davall els nius. Va ancorat a la paret amb tants punts de subjecció com siguin necessaris, segons la llargària de la colònia. L'estructura evita la problemàtica que presentaven altres artefactes o estructures voluminoses i pesades, com ara taulons de fusta que, amb una ventada podria posar en perill

el pas de vianants.

Tot i que el disseny està encara en una fase experimental i de millora, de cara a l'any vinent, 2018, tots els veïnats que ho desitgin poden adreçar-se a l'ajuntament i sol·licitar la seva instal·lació.

A Artà fins als anys 90 hi va haver una població altíssima de cabots, però la majoria concentrada a una gran colònia a l'edifici de Ca's Marquès. Amb la reforma de la façana d'aquest casal senyorial se'n varen eliminar la major part dels nius, i la població va caure, conseqüentment, de forma notable. Afortunadament, de llavors ençà, la població ha anat recuperant-se a poc a poc, com han pogut anar comprovant a llarg d'aquests anys ornitològics del GOB.

Per reforçar aquest seguiment de

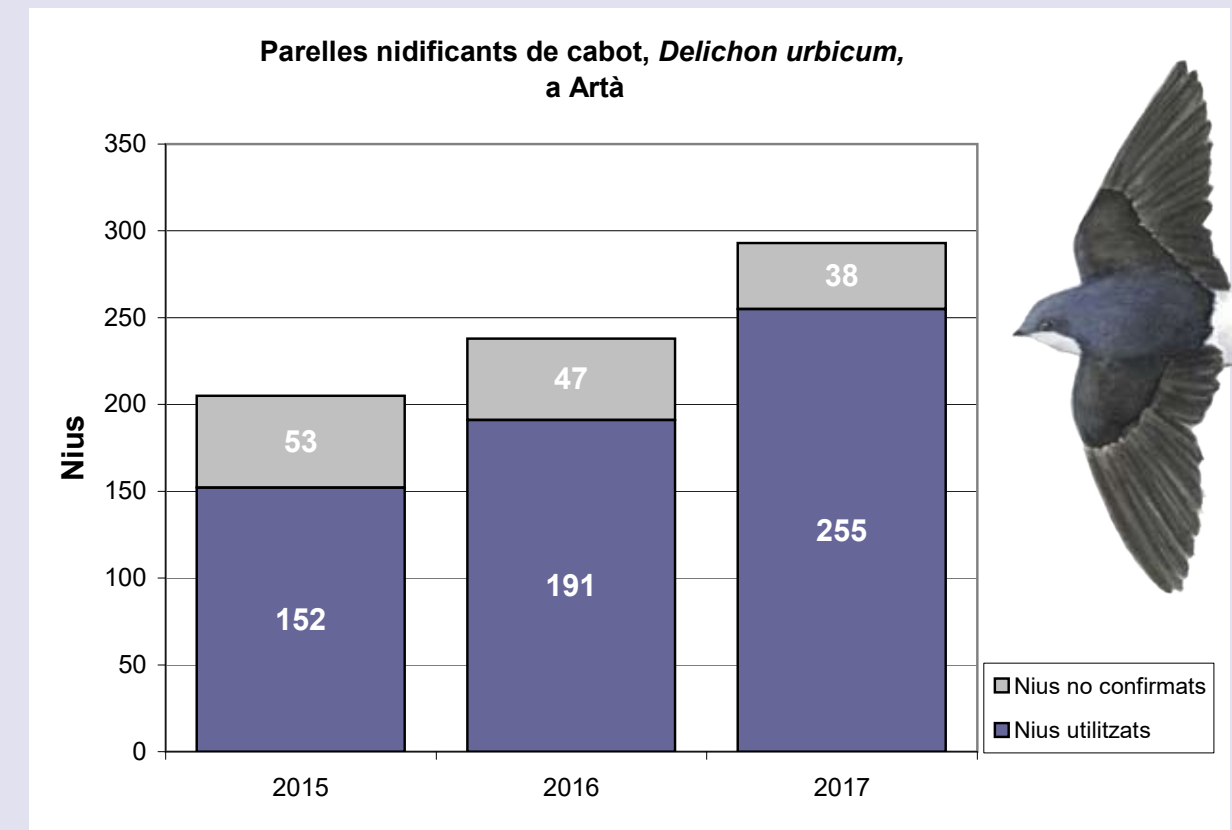
la població de cabots a Artà, durant els darrers 3 anys, s'ha pogut dur a terme un cens més exhaustiu dels nius, gràcies a la participació d'un bon grapat de voluntaris artanencs i el suport i implicació de l'ajuntament d'Artà. Això ha permès detectar un increment molt notable de les parelles reproductores, d'entre el 25 i el 30 per cent anual (vegeu gràfica). Al darrer cens, realitzat al juliol d'enguany, s'han comptabilitzat un total de 255 nius, 64 més que al 2016.

Totes les dades recollides al cens han estat enviades al projecte ORENETES, gestionat i coordinat per l'ICO (Institut Català d'Ornitologia) i que rep el suport del GOB i de la SOM Menorca a les Illes. Si de cara a l'any vinent 2018 voleu participar censant els cabots del vostre poble o d'una part d'ell, ho podeu fer de forma individual o col·lectiva, com s'ha fet a Artà. Trobareu tota la informació necessària al web WWW.ORENETES.CAT. Entrau i donau una ullada, especialment recomanable veure el mapa on hi figuren tots els pobles participants arreu de Catalunya. També podeu dirigir-vos directament al GOB ornitologia@gobmallorca.com.

Ens quedam amb la gran satisfacció de veure la implicació del poble d'Artà amb la conservació de les seves aus urbanes i com, entre tots, podem cercar solucions per trobar un espai de convivència entre aus i persones. Tots en sortirem beneficiats. •

Voluntaris fent el recompte i dispositiu de recollida d'excrements. Fotos: Aina Comas

Identificació

Per **Manolo Suárez**
Dibuixos de **Miquel Morlà**

A les Illes Balears podem observar 3 espècies de voltors: el voltor negre (*Aegypius monachus*), el voltor lleonat (*Gyps fulvus*) i la miloca o moixeta voltonera (*Neophron percnopterus*).

Avui tractarem els dos primers, més grans, i que són els que es poden confondre quan volen. La miloca, més petita tot i que és d'una mida considerable, combina els colors blanc i negre, molt diferent dels altres dos, i al vol és més fàcil que es pugui confondre, per exemple, amb un esparver (*Hieraaetus pennatus*) de fase clara, o fins i tot amb una cigonya (*Ciconia ciconia*), que no amb els altres voltors.

El voltor negre i el lleonat són enormes, de fet el negre es considera l'au de major envergadura

d'Europa, amb quasi 3 metres de punta a punta d'ala, i el lleonat no es queda gens darrere.

Els dos nidifiquen a la Serra de Tramuntana de Mallorca i apareixen també, de tant en

tant, per les altres illes. La població de voltor negre que nidifica a Mallorca és l'única insular que queda al món. El voltor lleonat és un "nouvingut": un grup va arribar el 2008, després d'una forta tempesta de vent, i va començar

a criar el 2012. Ara hi ha unes 15 parelles de voltor lleonat i unes 35 de voltor negre.

Com el seu nom indica el voltor negre té tot el cos molt fosc, però va perdent color a mesura que passen els anys, i els exemplars vells són més marrons que negres. El cap dels joves també és ben negre, mentre que als adults, a poc a poc, els hi torna més clar (sembla que li surtin cabells blancs). Quan vola les ales es veuen ben rectangulars i ben planes en relació al cos, com si fossin dos taulons.

El voltor lleonat és un poc més petit que el negre però d'envergadura semblant. Es veu més clar en coloració, amb un contrast entre les plomes de vol, fosques, i la resta de l'ala. El coll i el cap són blancs i donen la sensació d'estar més estirats. Quan planeja la silueta no és tan angulara com la del negre i les ales tenen certa forma de S. A més a més, les ales no se situen paral·leles al cos, com en el cas del voltor negre, sinó que formen un angle que fa que adopti una forma de V.

In memoriam

Dedicat a l'amic Juan José Sánchez Artés, que ens deixà el 13 de novembre de l'any passat, després d'haver dedicat molts d'anys de la seva vida a la conservació dels voltors.

A les dues espècies el cap té unes plomes molt curtes (perquè sovint el fiquen dins els animals morts, i eviten així que s'embrutin) i la coa és també bastant curta en comparació amb les grans àguiles. És fàcil que volin junts a la recerca de menjar i que igualment comparteixin la caronya si aquesta és abundant.

voltor negre

voltor lleonat

Voltors

Viatjar a l'oest dels Estats Units significa visitar un territori on cada moment quedarem sorpresos pel paisatge, per les ciutats, pels ocells, pels deserts, pels parcs nacionals,...Per tot!; i això que juntament amb Nova York, són dos llocs en els quals, gràcies al cinema, tot ens resultarà familiar, i la frase: "és com a les pelis..." la repetirem un dia rere l'altre.

El vol Madrid - Los Angeles són 12 hores, que pensava aprofitar per decidir com seria el viatge. A triar entre les dues opcions: un viatge ornitològic, sense massa quilòmetres i moltes hores d'observació, sempre prop del Pacífic, i l'altra opció era un viatge per bona part del Far West, de l'Oest, amb molts quilòmetres i menys "birding".

Les dues opcions eren igual d'atractives i davant el dubte, la solució va ser no decidir res, així que la primera tarda la vaig passar a les platges de Santa Mònica, veient així els primers ocells marins, fent els primers *bimbos* i fotografiant les primeres gavines de Hermann (*Larus heermanni*), per a mi una de les gavines més guapes que conec.

Al final va guanyar l'opció més viatgera, recórrer el Far West com si fos una "*road movie*", arribar a les Rocalloses, les Rocky Mountains, fer moltes milles; tot això sense oblidar els ocells que seguien essent el principal objectiu del viatge, tot i que compartit amb jornades llarguíssimes creuant deserts i parcs nacionals, possiblement els més espectaculars dels Estats Units.

Far West

Per Josep Manchado

Gavina de Heermann, *Larus heermanni*.

Així va quedar un viatge mixt. Per un costat la travessa dels grans deserts dels USA: Mojave, Sonora, Colorado i Utah on hi ha molts parcs i reserves naturals i nacionals, mines d'or, pobles fantasmes, dunes d'arena gegants i tants d'elements que li donen una espectacularitat que impressiona i, a vegades, quasi fa por; per un altre, observació i cerca d'ocells, que allà, tractant-se del *neàrtic*, fins a quasi un 90% dels que es poden observar són diferents dels ocells europeus.

Des del punt de vista geogràfic, la idea era visitar alguns dels parcs nacionals més famosos del món com Yosemite, Grand Canyon, Vall de la Mort, Mojave, Joshua Tree, Vermillion Cliffs i les Rocky Mountains i alguns parcs d'Utah, en els quals es troben molts hàbitats diferents on poder veure aus: des de la costa del Pacífic, fins als passos de muntanya a les Rocalloses, a 3.500 m d'altura, passant pels deserts més càlids de la Terra i els boscos amb els arbres més alts del món; sense dubtes el *Far West* és una terra de màxims, d'extrems.

California vs Far West

Operativament, el viatge es pot dividir en dues parts molt definides i diferents, per un costat Califòrnia, amb una extensió per Nevada i Arizona, fins a Las Vegas i el Parc Nacional del Grand Canyon. És un territori ple de parcs nacionals, atraccions, llocs d'interès i, malgrat la immensitat dels deserts i la solitud que es viu a molts moments, és un territori preparat per al turisme i per rebre visitants, i a qualsevol lloc que aturem hi ha vehicles de lloguer, europeus, japonesos, gent de vacances... Però només deixar enrere Williams, la Ruta 66 i el Grand Canyon, l'ambient canvia de sobte: molts menys turistes, molts pocs europeus o japonesos, menys cotxes, i excepte a algun lloc concret com pistes d'esquí a les Rocalloses, el Monument Valley o el 4 Corners Indian Park, la sensació és la de trobar-nos a l'autèntic Far West, el de veritat, no el comercial i turístic més proper a la costa, sinó un altre més autèntic, més dur, una Amèrica molt més profunda que Califòrnia.

De fet, una sensació realment curiosa, va ser quan de tornada, després de travessar els increïbles, altiplans i

solitaris deserts d'Utah i Nevada (desgraciadament portàvem molt retard i no vàrem poder parar a cap dels parcs d'Utah, que queden pendents per a un altre viatge), quan vàrem tornar a creuar la frontera de Califòrnia i apareixen els típics cartells de benvinguda, la sensació, acompanyada d'un somriure i una bufada d'aire, va ser: "Altre cop a casa..." I és que per a un europeu, Califòrnia és molt més "friendly", més amigable, més propera a la nostra forma de veure i viure les coses.

Els quatre més buscats

Tot i la intenció genèrica d'observar els ocells de l'oest dels USA, al llarg del viatge volíem aconseguir localitzar quatre espècies que eren un poc el "target" o *leit motiv* per anar a determinades zones i "perdre" hores i hores al lloc. Aquest va ser sense dubtes el gran dilema a molts moments del viatge: aguantar a un lloc intentant veure un au, o continuar la ruta, tirar endavant fent quilòmetres, en un viatge que va acabar tenint 8.000 kms!!.. Quan portes 4, 6, 8 hores cercant un ocell (com va

passar amb el còndor de Califòrnia) i saps que si deixes la zona, ja no el podràs veure, però al mateix temps saps que cada hora que passis allà, parat, significa que hauràs d'esborrar un lloc de la llista (un parc o monument nacional, una maresma, un barranc)... Has de triar entre buscar o marxar, i aquesta va ser la pitjor sensació del viatge, el dubte permanent entre quedar una mica més o seguir camí.

Els 4 ocells que per si mateixos "justificaven" el viatge eren el correcamins *Geococcyx californianus*, el còndor de Califòrnia *Gymnogyps californianus*, l'aligot negre *Buteo albonotatus* i el picot negre americà *Hylatomus pileatus*. La sort va ser diversa, i el darrer és l'únic aucell que no vàrem veure. Els dos primers ens hi va costar moltes hores d'espera i cerca, i l'aligot negre sí va ser fàcil de trobar, i tots tres ens varen oferir molt bones observacions, durant bastant temps.

Desert de Mojave

Mojave va ser el primer desert del viatge, el qual pràcticament comença a les portes de l'enorme àrea urbana de Los Ángeles, (la seva àrea metropolita-

na ocupa una superfície com 6 vegades Mallorca) i és d'una sequedat extrema, tot i que al mateix hi ha grans zones de reguiu, aprofitant aigües soterrànies o que provenen del riu Colorado.

A aquest primer desert trobarem zones com el Parc Nacional de Joshua Tree, la reserva de Mojave i el Parc Nacional de Death Valley del que parlarem després; també trobarem els primers motels, tot i que per desgràcia els motels de tota la vida, amb la seva forma en U, la piscina al mig i un aparcament davant de cada porta, estan desapareixent, probablement víctimes de les cadenes hoteleres, Internet i Booking.

El desert ens oferirà l'oportunitat de veure i fotografiar de ben a prop el corb americà *Corvus brachyrhynchos*, habitual a l'entorn dels pobles i zones humanitzades on poden arribar a formar grans i cridaneres concentracions. A les zones de reguius, un dels ocells més interessants que podem trobar és l'oriol de Bullock, *Icterus bullockii*, però sense dubtes el gran objectiu d'aquests dies al Mojave era trobar al "Correcamins", si!, no el que fugia permanentment del coiote usant explosius de la marca ACME, sinó el correcamins *Geococcyx californianus*, que viu als deserts de l'oest de Nord-Amèrica.

La millor forma de localitzar i veure un correcamins és al voltant de petits pobles com Baker, Barstow, Shoshone, ja que s'acosten per a alimentar-se a aquestes zones on hi ha més menjar que al pur desert. Coneixent pel cinema com és la perifèria dels pobles americans, ja podeu imaginar que no és gens fàcil passar unes hores, bé a peu o bé dins el cotxe, trescant pels "carrers" dels límits urbans d'aquests llocs: caravanes, infra-habitatges, gent de frontera, ...que et mira amb mala cara per segon cop que veu un estrany amb prismàtics que passa lentament mirant no se sap què...

Dos cops els hi vaig haver de dir "I am looking for roadrunners" i, imagino per la seva cara de sorpresa, que varen entendre que un "friki" així no podia cercar altra cosa més que ocells, i no representava cap tipus de "perill", mentre només enfoqués amb els prismàtics cap als matolls!. Finalment va aparèixer un correcamins fent-me fer un bot enorme. Amb *jizz* de sebelli, portava al bec un ocell mort i en cap moment vaig poder acostar-me, ni dintre del cotxe, a una distància inferior als 100 m, fugint sempre corrent, sense volar, ni quan el vaig perdre de vista entre els matolls.

Correcamins, *Geococcyx californianus*.

Death Valley N.P.: Una calor brutal

Parlar del Parc Nacional Death Valley és parlar d'extrems, tot allà és extrem, des dels - 85 mts sota el nivell de la mar, fins als 57° de temperatura màxima assolida, els 50 litres anuals de pluja, l'aridesa màxima dels fons de sal o els 3.366 m de Telescope Peak, just sobre el fons de sal i tot rodejat de muntanyes minerals de colors impossibles. Durant la visita la temperatura va arribar a 53,3º, què tot i no ser de rècord va ser suficient perquè les llaunes de Coca-cola que estaven al maleter, fora de la zona refrigerada del cotxe, esclatessin.

Aquesta temperatura fa que els ocells no puguin ni volar. Es concentren als pocs llocs on hi ha una mica d'aigua i vegetació i allà resten astorats en terra, bec obert i sense fugir, deixant que t'acostis i quasi els puguis tocar. Com a anècdota dir que la majoria de fotos d'aquell dia estan malament perquè la temperatura va alterar els sensors de la càmera i cap d'elles té un mínim de qualitat. Malgrat les brutals condicions de l'interior de la Vall de la Mort, anar a l'oest i no visitar aquest lloc seria una errada irreparable.

Grand Canyon N.P.: Un lloc on les paraules no basten

Intentar descriure el Gran Canyó és impossible, no hi ha paraules per ni tan sols acostar-te al que és aquell món: 20 kms entre les dues voreres, 1.500 m de fondària, més de 600 kms de longitud, tot és absurd, tan absurd com que el riu Colorado, que està allà baix, no rep ni l'aigua que cau a mig metre del tall, que corre cap a l'exterior en lloc de caure cap al riu.

Al costat sud una carretera circula prop del tallat durant 40 kms dintre del parc nacional, amb continus miradors. Els boscos, els tallats, estan plens d'ocells i a un d'aquests miradors vàrem tenir la sort de trobar un dels objectius del viatge: un aligot negre pujava des del fons de l'infinit barranc, generant dubtes sobre si era un voltor, I finalment quan va arribar a la nostra altura ho varen confirmar, un aligot negre, preciós, majestuós, agraït, fent una sèrie de passades fins que tothom el va poder fotografiar, i després va marxar cap al fons un altra vegada. Sense buscar-ho massa havia aparegut un dels més buscats, l'aligot negre!

També la zona del riu Colorado és

un bon lloc per veure el colí de Gambel *Callipepla gambelii*, molt semblant al colí de Califòrnia, però molt més escàs i molt més estilitzat i elegant, amb el serrell ben alçat sobre el seu front, i per veure també els "tanager" *Piranga ludoviciana*, petits i preciosos.

Vermellion Cliffs / Navajo Bridge

Quan a un viatge estàs a llocs com els que surten aquí, es fa difícil contestar quan et pregunten "què és el que més et va impressionar?". Jo no tindria dubtes: Navajo Bridge i la zona de Vermellion Cliffs. Es tracta del darrer lloc on es pot creuar el riu Colorado, abans que durant 850 kms el riu s'endinsi entre barrancs formant el Grand Canyon. A Navajo Bridge hi ha dos espectaculars ponts de ferro que uneixen les dues voreres, a uns 140 m. sobre el riu, que ja no es podrà tornar a creuar fins a la presa Hoover, ja a Nevada.

Què fa que aquest lloc sigui tan especial? Per a mi, com a geògraf, el que passa allà és simplement impossible d'explicar: cap al sud la planura puja, la carretera puja, tu puges, però el riu Colorado baixa. Per descomptat sé que hi ha explicacions geològiques,

Colí de Gambel, *Callipepla gambelii*.

Aligot negre, *Buteo albonotatus*.

Piranga ludoviciana.

però quan el veus, quan estàs allà, la percepció només és una: que estàs davant una situació impossible, el riu va contra el pendent de la planura durant molts de quilòmetres.

A Vermillion Cliffs vaig viure en primera persona l'enorme dificultat que té a vegades l'observació d'ocells, intentant trobar un dels objectius del viatge, el còndor de Califòrnia que té a la zona el seu principal nucli de reproducció des que va ser reintroduït als USA. Varen ser moltes les hores d'espera, al desert, amb vent i arena, esperant-li a la zona de *hacking* i cria, creuant el massís muntanyós per camins de terra, sense sort.

Es suposava que, dels 4 objectius, era el més fàcil de veure, i arribava al motel derrotat, demanant les claus, amb arena fins als ulls, i davant la mirada curiosa del responsable, vaig dir que venia de buscar el còndor durant tot el dia. Vaig quedar de pedra quan va dir: "oh! Però si n'hi ha uns quants que dormen al pont de ferro..."

Broma o no, de cop res importava i vaig sortir cap al Navajo Bridge abans que fos fosc, i allà, a l'estructura de ferro

hi havia un còndor preparant-se per a passar la nit, de fet allà seguia l'endemà al matí, quan vaig poder fer-li alguna foto amb una mica de bona llum.

Les Rocalloses, el Continental Divide

Les Rocky Mountains, les Rocalloses, és una gran serralada amb característiques molt especials, ja que està rodejada de grans altiplans i valls amples, el que fa que les carreteres, en algun cas autopistes, pugin fins a més de 3.500 m, com els 3.687 m de l'Independence Pass i els 3.309 m del Wolf Creek Pass, els dos colls de muntanya que vaig creuar. Els dos passos, com molts d'altres, són el que els americans diuen *Continental Divide*, la divisòria d'aigües entre l'Atlàntic i el Pacífic, transportades bé pel riu Mississipi o bé pel Colorado. Com a ocell més destacat d'aquestes altures superiors als 3.600 m, em va agradar molt el gorrió de corona blanca *Zonotrichia leucophrys*, vist quasi als 3.800 m d'altura.

Entre dues serralades de les Rocalloses em vaig trobar amb una de

les grans sorpreses del viatge: la gran planura d'inundació de Saguache, una enorme plana de més de 4.000 km² amb una quantitat d'ocells increïble. Va ser una de les majors troballes i un lloc que, lluny de tots els centres turístics, ofereix una tranquil·litat molt gran.

Entre els ocells observats a la zona, moltes aus limícoles i ànneres, però destacaria l'arpella pàl·lida americana *Circus hudsonius*, l'aligot de Swainson *Buteo swainsoni*, el passaforadi dels pantans *Cistothorus palustris*, l'ibis de cara blanca *Plegadis chihi*, i especialment dues "mèrleres", cridaneres i de colors: la mèrlera ala-roja *Agelaius phoeniceus*, i la mèrlera de cap groc *Xanthocephalus xanthocephalus*. Aquesta darrera realment espectacular, tant pel seu cap, pit i clatell grocs, com pel seu potent cant que emet posat a la branca més visible dels matolls.

Utah i el nord de Nevada

Ja hem dit que parlar del Far West és parlar de solitud, grans espais, centenars de quilòmetres sense pobles ni arbres, però a Utah tot això es mul-

Còndor de Califòrnia, *Gymnogyps californianus*.

Mèrlera ala-roja, *Agelaius phoeniceus*.

tiplica. Fora de les poques ciutats que hi ha, pots passar hores creuant l'altiplà desert, sempre per sobre dels 1.500 m d'altura, sense trobar més que algunes àrees de descans, igualment desertes.

A Utah es troben alguns dels més espectaculars parcs naturals del món, amb paisatges impossibles, amb colors irreals, amb formes surrealistes, i formaven bona part dels objectius del viatge, però desgraciadament a les Rocalloses ens vàrem adonar que no hi havia temps més que per tornar ràpidament cap a Los Ángeles si volíem arribar a temps a l'avió de tornada.

Així i tot, encara que sigui creuant els deserts d'Utah i Great Basin (Utah i Nevada) en cotxe i sense parar, és una experiència única. Allà vàrem tenir l'oportunitat de viure una tempesta d'aquelles que posen els pèls de punta, recórrer la conca de San Rafael Swell on ens sentirem com petites formigues, veure una àguila daurada *Aquila chrysaetos* aixecar-se de l'autopista i posar-se a unes roques 100 m més enllà, descobrir una carretera anomenada "Extraterrestrial Road" que al llarg dels seus 200 kms ens fa passar per la famosa "Area 51", i per Rachel, on observant l'immensa solitud de la zona, entens perquè allà es concentren tot tipus de llegendes.

Yosemite N.P.: La saturació que pot acabar amb el paradís

A Yosemite hi havia estat feia 10 anys i el canvi és dramàtic. Allà estan els mateixos elements: la vall, els rius, les cascades, el Capitan, el Half Dome, les glaceres, els paisatges de calendari, però a part d'això res és igual: milers i milers de cotxes, embossos, gent, carreteres desdoblades, caos, hores aturat perquè tot està col·lapsat, autobusos llançadora, zones d'acampada, aparcaments i el pensament continu de què passaria si aquells boscos es cremen, amb aquell caos de milers de cotxes que quedarien atrapats.

Sense dubte, si no us sobra el temps, esborreu Yosemite de la llista, és un lloc meravellós, però un exemple de com la saturació pot destruir un lloc únic. A Yosemite és fa palès que #SenseLimitsNoHihaFutur.

El Pacífic: la sorpresa final

Pel darrer dia va quedar recórrer el litoral del Pacífic, entre l'àrea de San Francisco i Los Ángeles, una impressionant carretera panoràmica, la N-1 que

discorre de nord a sud durant centenars de quilòmetres entre la mar i les abruptes muntanyes de la serralada de los Padres, en una espècie de cornisa d'Estellencs que s'estén durant més de 400 kms amb alguns punts realment espectaculars. Els paisatges increïbles es van succeint continuament i, tot i que no és un lloc molt bo per a ocells, la carretera passa per valls que pugen cap a les muntanyes de los Padres, on tindriem una darrera oportunitat per veure el còndor de Califòrnia ja que, a aquestes muntanyes es troba l'altre nucli reproductor d'aquesta espècie.

El que és segur que veurem a la zona del far de Piedras Blancas són elefants marins *Mirounga leonina*, dotzenes, centenars d'ells, que es concentren a la zona per a descansar-hi. Hi ha camins per poder caminar al seu costat, i hi ha moments que podem tenir els elefants marins a pocs metres. Segur que la zona ens farà estar molta estona aturats gaudint de l'espectacle d'enormes mascles barallant-se, joves, femelles, tot un espectacle.

Als ports podrem veure diversos tipus de llambritges. A una filera de boies vàrem poder observar juntes 3 llambritges del Pacífic: la llambritja de Forster *Sterna forsteri*, la llambritja elegant *Thalasseus elegans* i la llambritja menu-

Llambritja elegant, *Thalasseus elegans*.

Elefants marins, *Mirounga leonina*.

da americana *Sternula antillarum*, juntament amb una parella d'ànners negres de front blanc *Melanitta perspicillata*, amb el mascle realment espectacular.

La gran sorpresa del viatge, la vaig tenir abans d'entrar a la zona de la seralada de los Padres, a una curta visita a la zona humida costanera del WildLife Refuge de Moss Landing, quan cercant el picaplatges blanc *Charadrius nivosus* em vaig trobar amb una colònia de cria de pingdai colomí *Cepphus columba*, situada baix del pont de la carretera nacional que passa la desembocadura de la zona humida. Allà, a pocs metres, crien un bon nombre de parelles de pingdais colomí que entren i surten continuament i que em varen oferir el dur espectacle d'atacar sense parar a un colom que havia caigut a la mar, fins que el varen ofegar.

Consideracions i consells finals

Per acabar, unes consideracions o recomanacions. Primer de tot, un consell d'obligat compliment és no sortir-se mai de la norma, ni per aparcar, ni per la velocitat, ni per res, allà la policia està activa cada minut del seu torn, i en 15 dies de viatge em vaig trobar 3 cops mostrant documentació i donant expli-

cacions, quan a Europa pots passar-te la vida sense que un policia et demani que fas allà parat.

Lligat a l'anterior, cal recordar que a USA i especialment a l'oest, quan posa "privat" és privat, vol dir que ja sigui un camí, un prat o un hort, no boteu una tanca, no entreu a un camí privat ni que sigui per donar la volta al cotxe, et pots trobar amb qualsevol sorpresa desagradable, ja que els propietaris no es que portin armes petites i amagades, sinó que els pots veure passar sobre un quad just al teu costat amb un rifle de canó més ample que el teu telescopi.

La tercera qüestió és que, malgrat el que pugui semblar, passar 2 setmanes a Califòrnia no és car (sempre que no es passi massa temps a les ciutats, que sempre són cares) ans al contrari, és bastant barat a l'interior. Als deserts es pot dormir en motels i hotels de poble bastant econòmics, i dinar i menjar, encara més: mexicans, burgers, italians, fast-food, coberts de plàstic, realment barats... Això sí, no és un viatge per a gent que cerqui bona taula, però té el gran avantatge que és molt barat. Igual passa amb la benzina, quasi la meitat que a Espanya, i el lloguer del cotxe. En definitiva que pot sortir més barat que passar els mateixos dies a Espanya o reste d'Europa.

Una darrera consideració és que, sense sortir de Califòrnia, es pot fer una ruta fantàstica on podrem visitar alguns dels parcs nacionals mítics que tots coneixem, una enorme varietat d'ocells i tot això sense sortir d'un territori molt preparat per rebre turistes i europeus, on no ens sentirem especialment estranys. •

Per Xavier Canyelles

Els caragolins endèmics del gènere *Xerocrassa*

A vegades s'ha dit que si Charles Darwin hagués arribat a les illes Balears en comptes de les Illes Galápagos, la seva obra sobre l'Origen de les espècies s'hagués realitzat exactament igual. Les illes i illots, en general, són autèntics laboratoris naturals en els quals a causa de l'aïllament geogràfic de la mar, les espècies evolucionen de manera independent, donant lloc així a espècies i subespècies endèmiques, això és, úniques i exclusives d'una zona concreta. A Balears, per exemple, hi viuen les moltes espècies i subespècies de caragolins endèmics originades per evolució a partir d'un ancestre comú.

A les nostres illes hi trobam dos gèneres de caragols terrestres endèmics: *Allognathus* (encara coneguts amb el nom anterior d'*Iberellus*) i *Xerocrassa*. Aquests no es troben a zones alterades per l'home, com els camps de

Xerocrassa claudinae

cultiu, pastures o jardins, sinó a boscos ben conservats, penyals, garrigues i litoral sense espoli.

No parlem dels caragols que la gent coneix, i que fins i tot es consumeixen en gastronomia o que formen plagues als cultius, sinó d'uns caragolins petits, amagadissos, que pertanyen al gènere *Xerocrassa*. Es desconeixen aspectes de la seva vida, com l'alimentació, el temps que viuen i com poden sobreviure llarguíssimes temporades de sequera a terrenys on pràcticament només hi ha pedres.

A les Pitiüses trobam tres espècies amb les corresponents subespècies: *X. caroli*, *X. ebusitana* i *X. ortizi*.

La *X. caroli* viu a la meitat sud d'Eivissa i als seus illots, però les seves subespècies viuen respectivament a l'illa des Porroig (subsp. *alegriae*), s'Espartar i s'Espartell (subsp. *espartariensis*), a Formentera (subsp. *formenterensis*) i a Conillera de Sant Josep de sa Talaia (subsp. *jaeckeli*).

La *Xerocrassa ebusitana* es troba també a la meitat sud eivissenca, a tot Formentera, a s'Espalmador i a s'Espardell. Compta amb les subespècies següents: *calasaladae* (s'Illeta, Cala Salada), *conjungens* (Escull Vermell de ses Bledes), *hortae* (Illot de s'Hort), *margaritae* (Ses Margalides), *mesquidae* (Illot de sa Mesquida), *muradae* (Illa Murada), *redonae* (illa Rodona), *scopulicola* (ses Bledes), *vedrae* (es Vedrà) i *vedranellensis* (es Vedranell).

Quant a la *Xerocrassa ortizi*, és pròpia del nord d'Eivis-

sa i de Tagomago, amb les subespècies *canae* (Illa des Canar), *calderensis* (illa des Calders) i *cisternasi* (illa grossa de Santa Eulàlia).

La distribució d'aquests caragolins, sembla que ve determinada per accidents geogràfics que actuen com a barreres naturals.

A Mallorca hi viu la *Xerocrassa frater*, que també es troba a sa Dragonera, amb una distribució molt desigual. Compta amb les subespècies *pollenzensis* (de s'Illeta de Sóller, gran part de Tramuntana, la Victòria d'Alcúdia...), *muntaneri* (pròpia de les zones més altes de Tramuntana, Gorg Blau...) i *pulaensis* (Artà, Son Servera i Sant Llorenç).

A Menorca hi viu arreu la *Xerocrassa nyeli* que curiosament també es troba en el llevant i sud mallorquí (Santanyí, Porto Colom, Artà...) així com a Cabrera. Conviu amb l'espècie *X. cardonae*, molt més localitzada.

A l'illa des Conills i a gran part de Cabrera, hi viu *X. ponsi* perfectament mimetitzada entre les roques. Sembla pertànyer al mateix grup de la *X. homeyeri* de distribució intermitent (es Salobrar, Llucmajor, Cura...). Recentment s'ha descobert la *ferrutxensis*, caracteritzada per tenir pels a la closca i que és pròpia del litoral d'Artà.

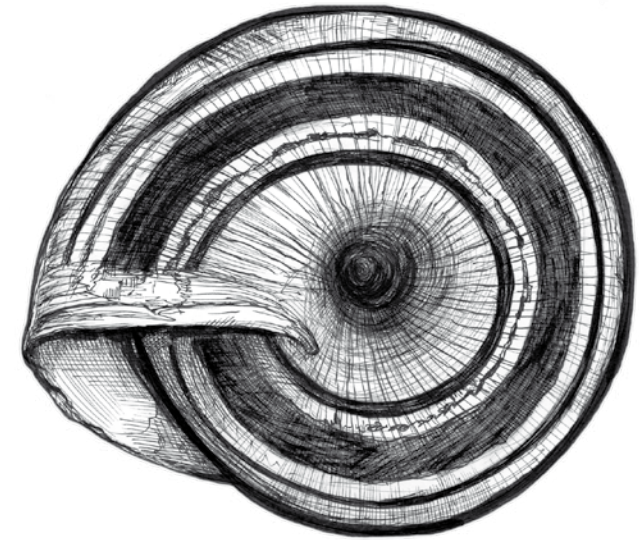
A Mallorca també hi ha l'espècie *X. prietoi* (Campanet, Sóller, Selva, Pollença...) amb la quilla lateral molt pronunciada, que a la zona de Muro i Can Picafort esdevé la subespècie *muroensis*.

Durant molt de temps s'ha cregut que dos tàxons més, *claudinae* i *moraguesi*, eren subespècies diferents de *X. prietoi*, caracteritzades per tenir les costelles molt pronunciades. Però resulten ser espècies diferents. La *X. moraguesi* viu a Mancor de la Vall, Lloseta, Puigpunyent... mentre que la *X. claudinae* només es troba a Formentor.

A la zona de Gènova, na Burguesa Illetes, Peguera... hi trobam la *X. newka* de forma molt alta i escalonada que viu entremesclada amb la que es considerava una simple forma, la *majoricensis* la qual s'estén fins a Palma i Establiments. Ambdues es pensava eren subespècies de *X. ferreri*, que viu a Cabrera, a Peguera i a Campos. La que sí resulta ser una subespècie de *X. ferreri* distribuïda puntualment és la *pobrensis* (de l'illa de na Pobra).

Com podeu comprovar, és complicat classificar-les, identificar-les i, a més a més, que els estudiosos es posin d'acord entre ells, perquè un investigador pot determinar que tal subespècie és una simple varietat i en canvi un altre afirmar que no. Per això, cada vegada més, els estudis genètics guanyen molt de pes en aquestes qüestions, encara que es segueixen emprant les tècniques de tota la vida: conquillologia i estudi de la genitalia.

El que podem afirmar amb seguretat és que els incendis forestals, els herbicides i la destrucció de boscos i garrigues són els principals factors que les fan desaparèixer.

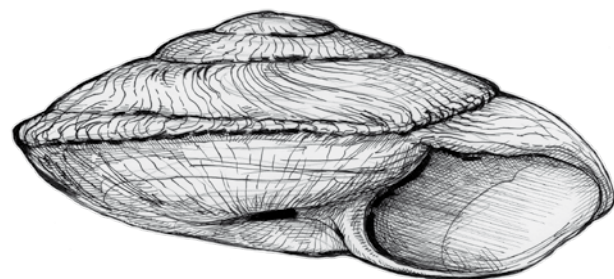
Xerocrassa frater (ventral)

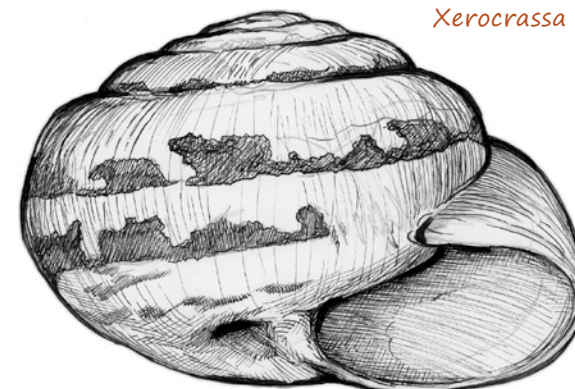
Xerocrassa caroli

Xerocrassa nyeli

Xerocrassa frater muntaneri

Per **Steve Nicoll**

Feb 28 S'observa una ànnera negra *Melanitta nigra* a Maristany, Alcúdia. Aquest exemplar es manté present al mateix lloc fins al 9 d'abril. Raresa a Balears. Maties Rebassa.

Mar 02 Una terrola de prat *Calandrella rufescens*, observada a s'Albufera de Mallorca. Aquesta espècie, molt difícil de detectar, és una raresa a Balears. Maties Rebassa.

Mar 15 Diverses observacions primaverals d'arpella pàl·lida russa *Circus macrourus* al llarg de març i abril. Dia 15 de març s'observa un primer exemplar acudint a un dormidor d'arpella *Circus aeruginosus* (Daniel Hinckley i Juanjo Bazán). El 26 març s'albira un exemplar en migració cap al nord, des de la torre d'Albercutx, Formentor (Juanjo Bazán, Maties Rebassa, Josep Manchado, Lalo Ventoso, Susana Quintanilla, Dani Hinckley, Martin Schultz, Mara Schultz i Nacho Barcia). L'1 d'abril s'observa un mascle adult a s'Albufera de Mallorca (Josep Machado) i el 23 d'abril un altre exemplar és observat a Maria de la Salut (Juanjo Bazán). Aquest rapinyaire ha deixat de ser raresa a la Península, però es manté com a raresa a Balears, on es cita, cada vegada més, amb regularitat.

Mar 22 Es detecta, dins un esbart de xàtxeros grocs *Motacilla flava*, a s'Albufera de Mallorca, un exemplar de la subespècie *feldegg*. Aquesta subespècie, considerada raresa a Espanya, es distribueix pel sud-est d'Europa i Turquia, est del Mediterrani, Iran, Iraq i Afganistan. Maties Rebassa.

Mar 26 Present un exemplar de cornella cendrosa *Corvus cornix* al Port d'Alcúdia, un còrvid considerat raresa a Espanya. Maties Rebassa.

Abr 01 Un exemplar d'àguila pomerània *Aquila pomarina* es observada al voltants del Castell del Rei, Pollença (Pep Tapia) i es manté per la zona de Formentor fins a dia 9 d'abril. Raresa a Espanya. Lalo Ventoso i Biel Bernat.

Abr 07 Observació d'un rasclotó *Porzana parva* al Parc Natural de l'Albufera des Grau (Maó, Menorca). Raresa a Balears. Toni Alonso García. El 17 de maig s'observa un altre exemplar en la mateixa zona. Bàrbara Salvà.

Abr 10 Bona primavera pel pas de papamosques de collar *Ficedula albicollis*, espècie raresa a Espanya. El 10 d'abril s'observà un exemplar prop de Maó, Menorca (Gala Lligoña i Román Pi-

ris). Dos dies després, el dia 12 d'abril, apareix un exemplar a l'altre costat de l'illa, a un abeurador de Ciutadella (Joan Febrer). Finalment, el 29 d'abril apareix un exemplar a s'Albufera de Mallorca, el qual va estar present fins al dia 2 de maig, molt a prop del centre de visitants del parc, el que va permetre a molts ornitòlegs illencs conèixer i observar aquesta espècie (Josep Manchado i Daniel Hinckley).

Abr 18 S'anella un mascle de busqueret emmascarat *Sylvia hortensis* a l'illa de l'Aire. Espècie raresa a Balears. SOM.

Mai 05 Un mínim de 2 teuladers italians *Passer italiae* presents a Cala Serena, Santanyí. S'observen i es fotografien dos mascles juntament amb algunes femelles, les quals són indistingibles del gorrió teulader *Passer domesticus*, Mirella Zeeders. La primera cita que es té de l'espècie, raresa a Espanya,

fou l'any 2012 a Villafranca, Mallorca. Tot i que, en general es tracta d'una espècie sedentària, a causa de la proximitat de Balears amb Còrsega i Sardenya, podria tractar-se d'una arribada natural, encara que, de moment, difícilment es pot descartar una arribada assistida, sobretot amb l'augment del tràfic de creuers procedents de les esmentades illes.

Mai 06 Un grup d'ornitòlegs de Balears i de la península passen un parell de dies al Parc Nacional de Cabrera a la recerca d'espècies rares. Observen un busqueret sard *Sylvia sarda* i un papamosques de collar *Ficedula albicollis*, rareses nacionals. A més a més, 3 sibocs *Caprimulgus ruficollis* i una bosqueta pàl·lida *Iduna opaca*, ambdues espècies rareses a Balears. Juan Sagardia, Mi-

guel Rouco, Matias Rebassa, Josep Manchado, Nacho Castelao, Adolfo Villanueva i Jose Portillo.

Mai 15 Durant l'estudi de la migració pre-nupcial duit a terme a l'illa de l'Aire, Menorca, s'anellen, en tan sols quatre dies (11, 14 i 15 de maig) tres bosquetes pàl·lides *Iduna opaca*, espècie raresa a Balears. SOM.

Jun 20 Apareix a s'Albufera de Mallorca un agró dels esculls *Egretta gularis*. Aquesta espècie, raresa a Espanya i nativa d'Àfrica, península Aràbiga i Pròxim Orient ha estès recentment la seva distribució, hibridant amb l'agró blanc *Egretta garzetta*. Aquest exemplar "pur" va estar present durant varies setmanes a la zona. Esteve Gallardo.

Jul 01 S'observen dos exemplars d'ànneres canyella *Tadorna ferruginea* a Maristany, Alcúdia. Es continuen observant fins dia 6 juliol. Aquesta espècie, raresa a Balears, té cada vegada més presència a Espanya. Juanjo Bazán, Mika Palmer, Pedro Van der Knop, Josep Manchado i Nacho Barcia.

Jul 01 Dues llambrítges de bec vermell *Hydroprogne caspia* són observades des del vaixell Ciutadella-Alcúdia a l'entrada de la badia d'Alcúdia. Aquesta raresa a Balears compta darre-rament amb cites cada any. David García.

fes-te del GOB!

Es Busqueret, i molts altres continguts ornitològics a www.gobmallorca.com/ornitologia